IOAN. DESPAVTERII

SYNTAXIS,

A

SEBASTIANO NOVIMOLA

DVISBVRGENSI

In absolutissimam Methodum redacta.

Et ad vetusti codicis fidem recognita.

ABERDONIÆ,

Excudebat Edvardus Rabanus,

Impensis Davidis Melvil,

ANNO 1623.

QVID SIT GRAMMATICA, ET VNDE DICATVR.

GRAMMATICA, est, Ars rectè scribendi, rectèque loquendi, Poëtarum enarrationem continens, omnium scientiarum fons uberrimus. Hæc ars a literis incipit, unde Grammatica dicitur quasi literatura: γράμμα namque literam significat.

DIVISIO GRAMMATICAE.

GRAMMATICA, ut definitio indicat, est duplex: Methodicè, & Historicè.

Methodicè, rectè loquendi, & scribendi præcepta continet.

Historicè, est Poëtas, enarrandi scientia. Omnes scriptores hic Poëtas voco, quod fecit & ipse *Quintilianus* libro primo de institutione oratoria.

Nec refragatur nominis Etymologia: ποιέω enim facio, fingo significat. Fingit autem omnis scriptor.

DIVISIO METHODICES.

METhodices Grammatica versatur circa quatuor, Literam, Syllabam, Dictionem, & Orationem.

Sunt igitur totidem ejus partes: Orthographia, cui debetur Litera. Prosodia, cui Syllaba, Etymologia, cui Dictio. Syntaxis, cui Oratio cura est.

Orthographia, est recte scribendi peritia: ut, *Chrysostomus* cum ch & y Græco. Dicitur ab ὀρθὸς rectus, & γράφω scribo, quasi recta scriptura.

Prosodia, Carminis est, & Accentus notitia: ut, *Simon* Genitivo *Simonis*: penultima longa. Prosodia Latinè dicitur accentus, à πρός, id est, ad: & ᾠδή, cantus, carmen.

Etymologia, eſt Scientia, oſtendens veram dictionum originem cum reliquis accidentibus: ut, Rex à rego deſcendit. Etymologia, ab ἔτυμος, id eſt, verus, & λόγος, ſermo, verbum, dictio, ratio. Quidam, teſte *Fabio*, hanc partem originationem vocavêre. *Cicero* ἐτυμολογίαν, vertit veriloquium, quod verbum, ut durum, ipſe qui finxerat, fugit, & ſuavius notationem appellavit: quia nomen ejus apud *Ariſtotelem* invenitur σύμβολον, quod eſt nota.

Syntaxis, quæ Latinè conſtructio dicitur, eſt congrua dictionum in oratione ordinatio. Derivatur à συνάττω, id eſt, ordino, compono, conſtruo. Eſt autem dictionum ordinatio tripliciter congrua: vel voce tantùm: ut, Populus cantat: vel ſenſu tantùm: ut, Populus cantant: vel voce & ſenſu ſimul: ut, Petrus ambulat.

SYNTAXEOS ACCIDENTIA.

SYNTAXI, ſive conſtructioni accidunt, duo: Concordantia, & Regimen.

Concordantia, eſt debita partium orationis convenientia in Genere, Numero, Caſu, vel Perſona.

Regimen, eſt certi caſus exigentia, de caſus natura nihil amittentis: ut exigentia accuſativi in verbo Amo, eſt regimen: quia dicimus, Amo literas. Addidi, de caſus natura nihil amittentis, propter caſus adverbialiter poſitos: quia ferè totam naturam caſus, & nominis amittunt: ut, Vado Romam.

Omnes partes orationis regunt, Præter Conjunctionem: ut, Oculi DOMINI ſuper juſtos: Hæc Volucrum: Ama DEVM: Satis Vini: Amans DEVM: Apud Patrem: Heu me.

Tres ſolùm partes regunt, & reguntur, Nomen, Pronomen, & Participium: quia caſus tantùm regitur. Sola Conjunctio nec regit, nec regitur; ſuam naturam ſervans. Sed de regimine plura poſt concordantiam.

TRIPLEX CONCORDANTIA.

CONCORDANTIA eſt triplex, Adjectivi & Subſtantivi: Relativi & Antecedentis: Verbi cum nominativo à fronte recto.

In hac ultima concordantia, quia etiam eſt regimen, de ea tractabimus in regimine nominativi.

IOANNIS DESPAVTERII, DE CONCORDANTIA, ET *REGIMINE*, LIBER OCTAVUS.

ADIECTIVI ET SVBSTANTIVI *CONCORDANTIA.*

MObile cum fixo genere, & caſu, numeroque,
Conveniat. Nomen ſic vult cognomini adeſſe.

Adjectivum & Subſtantivum eſſe debent ejuſdem generis, caſus, & numeri: ut, Sævus vitricus. Injuſta noverca. Turpe vitium.

Adjectivum eſt, quod ſubſtantivo adjicitur, ſine quo ſenſum non perficit. Triplex eſt adjectivum: Nomen, ut Bonus: Pronomen, ut Meus. Participium, ut Factus. Adjectivum vocavi mobile, quia de genere in genus movetur.

Subſtantivum eſt, quod adjectivo ſubſtat: Id fixum vocatur, quia firmum eſt, nec movetur de genere in genus.

ANNOTATIVNCVLA.

Quod dicit Cicero: Omnium rerum mors eſt extremum, id datum regulam non impugnat: quia adjectivum in neutro genere ſæpe fit ſubſtantivum, & plerumque declaratur, Vel per nomen res. Virgil. *Varium & mutabile*

mutabile semper fœmina: id est, res varia & mutabilis. Vel per nomen pars: ut, Frigidissimum hominis est cerebrum, i. pars frigidissima. Vel per nomen quod Dialectici abstractum vocant: Servantissimus æqui, id est, æquitatis. Huc pertinet illud Virgilii:

Fama malum, quo non aliud velocius ullum.

Sic Ovidius:

Turpè senex miles, turpe senilis amor.

Nomen (sic vul. cognomini adesse.) Nomen & cognomen concordant in genere, casu, & numero: sicut Adjectivum & Substantivum: ut, Pontius Pilatus. Simon Petrus.

APPENDIX.

Idem de Prænomine, & Agnomine dicendum est: ut, Marcus Tullius Cicero. Publius Virgilius Maro. Scipio Africanus.

Quatuor sunt igitur propriorum nominum species. Nomen, Prænomen, Cognomen, Agnomen.

Nomen est proprium singulorum vocabulum: ut, Pontius, Tullius, Virgilius, Simon.

Prænomen est, quod honoris caussa proponitur: ut, Marcus, Publius, Titus, Quintus.

Cognomen, est familiæ & cognationis nomen: ut, Cicero, Maro, Naso, Scipio, Nero, Pilatus, Cornelius.

Agnomen est, quod ab eventu quodam acquiritur: ut, Naso, à nasi magnitudine. Cæsar, à cæso matris ventre.

Africanus, a devicta Africa. Agnomina sæpè abeunt in cognomina: cognomina verò deinde in nomina. Præterea cognomen & cognomentum, pro agnomine aliquando capimus. Cic. Scipio ille cui Africano fuit cognomen Idem. Teque non cognomentum solum Athenis deportasse, sed humanitatem & prudentiam intelligo.

De Cognominibus attribuendis.

Præceptum 1.

Cognomina sumpturus à locis, aut etiam aliundè, dices: Terentius Afer, non de Africa. Ioannes Pontanus, Paludanus, Montanus: nequaquam de ponte, palude, &c. Item dices Petrus Pavo, Martinus Magister, Iacobus Faber, Ioannes Albus: non Pavonis, Magistri, Fabri, Albi. Horum omnium hæc est ratio: quia nomen, & cognomen ad eandem rem pertinent: quod sanè nō significatur, si dicas Petrus Pavonis, pro Petrus Pavo, Fabius Pictoris, pro Fabius Pictor. Si autem dicas Ioannes Lupus, jam Lupus non significat bestiam, sed hominem.

Ex Eras-

Ex Erasmo, Præceptum II.

Barbara, & sono absurda vocabula vel hominum, vel locorum, vel familiarum, aut Latinis, Græcis vocibus reddenda sunt, aut in Latinam faciem commodè deflectenda, ut ab idiotis etiam vulgatum nomen agnoscatur: ut cùm pro **Barber**, quod vulgo tonsorem sonat, Barbirium, dicimus: pro Busleid, Buslidium: pro Lang, Langium, pro Despauter: Despauterium.

Annotatiuncula ex eodem.

Præter veterum consuetudinem faciunt, qui paternum nomen cognominis vice subjiciunt: ut, Si quis Antonium Dionysii filium, Antonium Dionysium appellet. Cœterum qui parentis vocabulum gignendi caussa subnectunt, magis referunt Hæbreorum consuetudinem, quam Romanorum: Iacobus Alphæi, Ioannes Zebedæi. Hæc Erasmus. At Servius sic ait, Figura est Græca, si dicamus, Æneas Anchisæ, & subaudiamus filius. Hæc autem figura utimur circa patres, & circa maritos tantum: ut, Virgilius Deiophobe Glauci, subauditur filia. Hectoris Andromache intelligitur uxor. Hæc Servius. Dicimus tamen etiam, Eusebius Pamphili, scilicet amicus.

CONCORDANTIA RELATIVI, ET ANTECEDENTIS.

Pone Relativum cum præcedente in eodem Et genere, & numero, nec non persona in eadem.

Relativum & Antecedens concordant in genere, numero, & persona: ut Ego gaudeo, qui locupletibus genitus sum. Non fles tu qui amisisti patrem? Poverb. 28. Homo qui confidit in corde suo, stultus est. Posui particulam, in Persona: quia licet Relativum per se nullius sit persona, tamen statim ut cum Antecedente ponitur, capit Antecedentis personam, & ita semper conveniet in persona: ideò dices, Tu laudandus es, qui studes: non, qui studet: quia sic vel Relativum ab Antecedente, vel verbum à nominativo à fronte recto in persona discordaret.

ANNOTATIVNCVLA.

Eleganter interdum Antecedens intelligitur. Horatius.

Argentum & vestes Gætulo murice tinctas.
Sunt qui non habeant, est qui non curat habere. Iuvenalis.
Sunt quibus est sola vivendi caussa voluptas.

Relativum quid sit, & quotuplex.

Relativum est, quod rem antedictam refert, id est, repetit: ut, qui, quæ, quod. Duplex est Relativum, Substantiæ, & Accidentis.

Relativum Substantiæ quid, & quotuplex.

Relativum Substantiæ est, quod refert antecedens substantivum. Publius. *Homo, qui in homine calamitoso est misericors, meminit sui.*

Relativa Substantiæ sunt, qui, quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem, alius, alter, reliquus, cætera, & cæterum. Nominativi quis & quid, nunquam Relative capiuntur.

Duplex est Relativum substantiæ: Similitudinis, & diversitatis.

Similitudinis est, quod idem cum suo refert Antecedente. Et sunt hæc, qui, quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem.

Diversitatis est, quod refert antecedens, diversum quidem à consequente, cum quo concordat, sed tamen sub eodem genere vel specie naturæ comprehensum: ut, Amo laurum, & cæteras arbores. Hinc infertur laurum esse arborem, verùm à cæteris arboribus diversam.

Relativa diversitatis sunt, alius, alter, reliquus, cætera, cæterum: cæter aut cæterus non dicitur. His relativis nunquam utimur, nisi ostendere velimus, antecedens ejusdem esse generis vel speciei, cum eo, quod consequitur. Propterea cave dicas Iudæi crucifixerunt CHRISTVM inter duos alios latrones: quia sic loquens dicis, CHRISTVM fuisse latronem.

Relativum accidentis quid.

Relativum accidentis, est, quod refert antecedens adjectivum: ut, Sum albus, qualis, est Pater. Hujusmodi sunt, qualis, quantus, quot, quotus, quotennis, quotuplus, quotuplex, cujus, cujas. Ponit hæc Priscianus, quorum tamen quædam, nisi apud Grammaticos nusquam legi. Hic rursum sciendum est, relativa accidentis ad datam regulam non pertinere, quia semper cum consequente concordant in genere, numero, & casu: ut, Catharina est pulchra, qualis est ejus filius, vel quale est ejus mancipium. Idem faciunt relativa substantiæ diversitatis, ut eorum definitio indicat, & unum similitudinis suus: ut Virgil. *Trahit sua quemque voluptas.* Publius Mimographus, Avarus ipse miseriæ caussa est suæ.

DE RELATIVO REGVLA ORATORIA PRIMA.

Quando relativo præcedens subdis, eodem Ponatur casu: quia verbo dantur eidem.

Quem

Quem ſcribo librum, bonus eſt, ornatiùs aïo,
Quam *librum quem*: nam rarò reperimus in uſu.

Quando Relativum qui, quæ, quod, præponitur antecedenti, ſic ut antecedens cum eodem verbo conſtruatur, Latinè & eleganter in eo ſenu ponuntur caſu: ut, Quis ad me dediſti literas fuerunt, elegantes & jucundæ. Quam legis hiſtoriam, eſt lepida. Terent. Quas credis eſſe has, non ſunt veræ nuptiæ. Idem. Populo ut placerent, quas feciſſet fabulas. Quinct. Non ſuſtineo eoſdem expetere, ne quos porrexerim cibos, venena fiant. Ponit hanc regulam Valla, & doctiſſimi quique.

Si autem Antecedens in eodem caſu præcedat, erit quidem oratio figurata, minùs tamen elegans & rarior apud probatos. Virgilius: *Urbem quam ſtatuo, veſtra eſt.* Orator dixeſſet, teſte Vallâ: Quam urbem ſtatuo, veſtra eſt. Plaut. Naucratem quem convenire volui, in navi non erat, Hanc orationem, & omnes huc pertinentes ſic expone per expreſſionem alicujus ſubauditæ particulæ. Quæ Naucratem convenire volui, is in navi non erat. Idem. Patronus qui vobis fuit futurus, perdidiſtis. Ordinatio: Qui patronus vobis fuit futurus, eum perdidiſtis. Iſtam ordinationem tradit Donatus.

DE RELATIVO REGVLA
ORATORIA SECVNDA.

Si referens ponas inter generum variorum
Caſus, haudq; ſequēs fuerit proprium, dabis ut vis.
Sin proprium fuerit, referens conforme ſit illi.

Quotieſcunque Relativum qui, quæ, quod, ponitur inter caſus diverſorum generum, & ſequens fuerit nomen appellativum, poterit concordare cum utrolibet: ſi verò ſequens ſit nomen proprium, cum eo concordabit. Prioris partis exempla: Ciceroprimo de Legibus. Animal plenum rationis & conſilii, quem vocamus hominem. Idem. Quibus tandem gradibus Romulus in cœlum aſcendit? Hiſne, quæ iſti appellant bona? Idem. Omnes tenues atque humiles, quæ maxima in populo multitudo eſt, ſibi præſidium paratum putant. Ovidius.

Ante mare, & terras, & (quod tegit omnia) cœlum,
Unus erat toto natura vultus in orbe,
Quem dixere Chaos.

Poſterioris partis teſtimonia. Salluſtius: Eſt locus in carcere, quo? Tullianum appellatur. Sic dicimus: Eſt opus, Ciceronis qui Cato inſcribitur. Invenitur interdum Relativum convenire cum præcedenti, licet ſequens caſus ſit nomen proprium. Cic. Propius à terra Iovis ſtella fertur, quæ Phaëton dicitur.

DE CONIVNCTIS, ET DE INTERROGATIVO.

Consimileis optat casus Conjunctio quærens,
Consimileisq; modos, si non regimen varietur.

Conjunctio, & quidquid conjungendi vim habet, petit similes casus & modos: similiter Interrogativum & Responsivum ejusdem erunt casus. Prioris exempla. Meritus & uxor litigant. Pub *Ad amat, aut odit mulier, nihil est tertium.* Superbus ambulat, quasi rex. Vim conjungendi habent, quàm, nisi, præter quàm, sicut, quasi, velut, & plura.

Exempla posterioris partis.

Quis miseretur peccatoris? mitissimus IESVS. Quem tremunt Barathra? IESVM. A quo liberati sumus? Ab IESV.

Biantis dicta carmine heroico.

Quis dives? qui nil cupiat. Quis pauper? avarus.

Si non regimen varietur.) Quando dictiones necessariò exigunt diversos casus, hæc regula non habet locum: ut si interrogeris, Cujus est liber? respondebis, meus est, non mei, si ad te pertineat. Quanti emisti? aureo. Accusaris furti? an homicidii? an de utroque?

ANNOTATIVNCVLA.

Ex his satis liquet, conjunctionem ex sua natura, nec simileis, nec dissimileis conjungere casus: sed quoscunque dictio regens exigit, illa etiam potest copulare conjunctio.

Notandum est etiam Interrogativa & Responsiva, quæ casibus carent, in casu convenire non posse: ut, Voi comides? hic. Terentius: De ista rogas virgine? Ita. Plautus. Egóne istuc dixi? Ita. Sic alibi sæpius: licet Valla vult elegantius responderi per Etiam.

Quid Interrogativum.

Interrogativum, est rei dubiæ, vel tanquam dubiæ postulativum. Interrogatio, est rei dubiæ, vel tanquam dubia postulatio.

Regula aptè respondendi.

Interrogativis danda sunt debita responsiva: ut, Quis es? Petrus. Quid es? homo. Qualis es? albus, niger, doctus & similia qualitatem dicentia, Quantus es? bipedalis, &c. quantitatem continuam significantia. Quotus es? primus, secundus, &c. Quot ludunt? tres, quatuor, &c. Qualem equum emisti? Valla dicit recte responderi oblongum, lato pectore, brevi alvo, quia qualitas magis, quam certa quantitas significatur. Interrogatus, qualis es, si reddis, Homo, ineptè loqueris.

DE

DE REGIMINE.

Post concordantiam de casuum regimine agendum est, & quidem hoc ordine: ut si qua dictio diversos regat casus, tota declaretur in priori casu, nec alibi repetetur, quo brevitati simul consulamus & levemus ediscendi laborem. Aspiret cœptis mitissimus DEVS noster IESVS CHRISTVS.

Sex sunt casus. Nominativus, Genitivus, Dativus, Accusativus, Vocativus, & Ablativus. De Vocativi regimine, quia à paucis regitur particulis, in constructione nominativi obiter pauca dicemus, ubi de Adverbiis, & Interjectionibus agetur. Sunt qui ponant septimum casum, is in ablativo comprehenditur, & octavum, is sub dativo continetur.

REGIMEN NOMINATIVI.

Nominativus in oratione vel regitur, vel ponitur absolutè: ut, DOMINVS noster IESVS CHRISTVS, is est veritas. Regitur autem nominativus duobus modis: figuratè, & sine figura. Sine figura, à fronte & à tergo: ut, Ego vocor Ioannes. Figuratè verò septem regitur modis: per Appositionem, per Evocationem, per Conceptionem, per Prolepsim, per Zeugma, per Antiptosim, per Synthesin rarò utendum. Exempla videbuntur suo loco. Hæc præmittere placuit, quia præter alia commoda rationem aperiunt, ob quam hæ Figuræ à quibusdam ad finem Syntaxeos rejectæ in constructione Nominativi tractentur.

NOMINATIVI REGVLA PRIMA.

Ante capit rectum persona convenientem
Et numero, verbum quod personale vocatur,
Nec non finitum: Rectum persæpè tacemus.
Sæpè loco illius quid pono. Ne puer uni
Pluralem dones sermonem: non honor est hic.
At de me solo numerus dicitur utervis.

Omne verbum personale finiti modi regit ante se expressè vel subauditè ejusdem numeri, & personæ nominativum, vel aliquid pro nominativo: ut, Ego scribo, Tu legis. Virgil. *Fama volat. Noscamus.* Ovid. *Tempora labuntur.* Plur., tonitruat. Publ. Deliberare utilia tutissima est.

Vtiles annotatiunculæ in datam regulam.

Dixi personale verbum, quia impersonale ante se nominativum non recipit: ut, Statur, curritur, Pœnitet me peccati.

Dixi finiti modi, quia infinitivus ante se non nominativum, sed accusativum recipit, nisi poeticè, vel historicè pro præterito imperfecto indicativi modi ponatur. Terent. Omnes mihi invidere, & mordère clanculum: ego autem flocci pendere, id est, Omnes mihi invidebant & mordebant clanculum: ego autem flocci pendebam. Cic. Hic judices ridere, stomachari, atque acerbè ferre, patronus causam sibi eripi.

Dixi

Dixi, vel ſubaudite, quia tribus modis nominativus ante verbum intelligitur.

I. In omni verbo primæ, vel ſecundæ perſonæ, poteſt nominativus intelligi. Ovidius:

Et, ſi quid furiam nunc quoque quæris, amo. Idem:
Venturæ memores jam nunc eſtote ſenectæ:
Sic nullum vobis tempus abibit iners.

Rarò exprimitur prima perſona, vel ſecunda, niſi fuerit Emphaſis, aut diſcretio: ut, Nos hominem accuſavimus, vos damnaſtis. Emphaſis eſt figura altiorem præbens intellectum, quàm quem verba per ſeipſa declarant: ut, Virgil. 1. Æn. Æolus, ad Iunonem.

Tu mihi quodcunque hoc regni, tu ſceptra, Iovemq;
Concilias, tu das epulis accumbere Divûm.

II. In verbis tertiæ perſonæ pluralis numeri intelligitur homines: veluti, Loliam, ut aiunt, facilè creſcit, difficulter perit. Sic ferunt, perhibent. Ovidius.

Teq;, ferunt iræ, pœnituiſſe tuæ.

III. In verbis exceptæ actionis intelligitur nominativus, Deus, vel natura: ut, Pluit.

Quid verbum exceptæ vel exemptæ actionis?

Verbum exceptæ actionis eſt, cujus actus Deo, vel naturæ tribuitur: ut, Pluit, fulminat: quia ſolus Deus verè dicit: Ego pluo, fulmino, tono, hiberno pro hiemem facio. Apud Poëtas nominativus aliquando exprimitur.

Theocritus apud Philelphum.

Fidere Bette decet, melius cras forſan habebit.
Sperandum eſt vivis, non eſt ſpes ulla ſepultis.
Nunc pluit, & clarus nunc Iupiter æthere ſurgit.

Verba exceptæ actionis continentur his verſibus Badianis.

Fulminat, æquinoctiat, ningit, pluit, atque coruſcat,
Vernat, & æſtivat, gelat, autumnatque, hiemat que,
Hibernat quandoque, tonitruat, atque pruinat:
Grandinat, & rorat, nocteſcit, deinde dieſcit,
Luceſcit, ſimul auroram: conformia junges.

Poſtremò adjeci regulæ, vel aliquid pro nominativo. Quinque enim modis ponitur aliquid loco nominativi.

I. Infinitivus ſine caſu. Cato: Legere & non intelligere, negligere eſt. Quidquid ponitur loco nominativi, eſt generis neutri. Perſius.

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter.

II. Infini-

II. Infinitivus cum accuſativo ante ſe: ut, Tyrannos vivere non expedit Reipub. Id Dialectici vocant dictum.

III. Infinitivus cum aliquo caſu poſt ſe. Perſ. *At pulchrum eſt digito monſtrari, & dicier, hic eſt.* Terent. Seni verba dare eſt, difficile. Eſt pii patris pio ſuccurrere gnato.

IIII. Appellatum: ut, Quod ſtudes, eſt tibi conducibile. Appellatum, eſt tota oratio nominativi & verbi præcedente tali particula, quòd, ve, ne, aut ſimili. Multo ornatiùs per dictum, quàm per appellatum loquimur: diligenter igitur diſcant pueri hoc in illud mutare, hac via: Gaudeo quod tu bene vales: Gaudeo te bene valere.

V. Quædam Adverbia funguntur nominativi officio: ut, Partim virorum ſunt occiſi. Martialis:

Cras te victurum, cras dicis Poſthume ſemper.
Dic mihi, cras iſtud, Poſthume, quando venit?

Sunt qui dicunt dictionem technicè, ſeu materialiter ſumptam pro nominativo poni: ut, Amo eſt verbum. Sed talis dictio eſt verum nomen indeclinabile, neutri generis.

Vnum pluraliter non eſſe compellandum.

Ne puer uni pluralem, &c. Vni honoris cauſſa, non eſt pluraliter loquendum: ut, Rogo te amice, venias ad prandium meum: non autem, rogo vos amice, ut veniatis. Sed deſeipſo poteſt quis tam pluraliter, quàm ſingulariter loqui. Quinct. Vtinam hoc mihi fata præſtarent, ut reſiduum laborantis animæ in tuo ponerem us amplexu.

De his Eraſmus ſic ait: *Si* probatos Grammaticos audimus, in prima perſona mutatur numerus perſæpe aut modeſtiæ, aut feſtivitatis, aut Euphoniæ gratia. In ſecunda perſona nunquam, niſi cùm genus ſignificamus, non perſonam. In tertia invidiæ cauſſa, rarò. Exempla primæ perſonæ. Cic. ad Brut. Populo impoſuimus, & oratores vili ſumus.

Virgilius:

O Meliboee, DEVS *nobis hæc otia fecit.*

De ſecunda lepidum eſt apud Naſonem exemplum:

Quacunque aquor habet, quacunque pericula tellus,
Tam longæ cauſſas ſuſpicor eſſe moræ.
Hæc ego dum ſtultè melior, qua veſtra libido eſt,
Eſſe peregrino captus amore potes.

Ad ſolum Vlyſſem ſcribens Penelope, taxat hic totum virorum genus. Exemplum tertiæ perſonæ. Terent. Cum ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes. Nauſiſtrata unum Chremetem per invidiam ſenes appellat.

APPENDIX.

Quia invitè audiuntur, tu, te, tibi, tuus: Ideò blandius poteris ſuperiorem

riorem sic compellare. Oro tuam probitatem, dignitatem, paternitatem, beatitudinem, reverentiam, gratiam, &c. Ne tamen pro tuus, vester ponas: quia intrinsecus plurale est. Præterea quando uni loquentes, ad plureis sermonem dirigimus, potest locutio esse pluralis. Virg.

Vos ô Calliope precor adspirate cantus.

Compellat Calliopen, ad omneis Musas sermonem dirigens teste Landino.

REGVLA ELEGANTIÆ.

Rectos si binos numerûm verbo variorum
Præponas, verbum quadrabit proximiori.
Omnia pontus erat, dic: &, *domus antra fuerunt.*
At *vestes sunt lana*, feras: *est lana*, caveto.

Verbum substantivum positum post duos nominativos diversorum numerorum, eleganter conformatur secundo nominativo. Ovid. *Omnia pontus erat.* Idem. *Domus antra fuerunt*: singularis numeri est Domus. Teren. *Amantium ira amoris redintegratio est.* Ovid. *Vestes quas geritis sordida lana fuit.* Hæc tamen elegantia sæpè non observatur. Livius. Captivi militum præda fuerunt.

At vestes sunt lana, &c.) Si verbum substantivum ponatur inter duos nominativos diversorum numerorum, concordabit cum præcedenti: ut, Vestes fuerunt lana: non vestes fuit lana. Sermones summi patris, sunt meditatio justi. Aliquando fit contra, ubi est, prosignificat, poni videtur: ut, Pisces, quos ceperunt Apostoli, est collectio ideliium.

NOMINATIVI PRINCIPALIS.

REGVLA II.

Cum substante, vocans, & vim quod servat eorum,
Si sit res eadem, post se rectum retinebunt.

Verbum substantivum, verbumque vocativum, & eorum vim habentia, regunt post se nominativum, qui significatur accipi pro eodem cum nominativo præcedente explicitè, vel implicitè: ut, Deus est omnipotens. Vocor Ioannes. Cognominor Deputerius. Plautus: Hic vigilans somniat. Posterior casus non significatur accipi pro eodem: ut, Gladius est Petri, Pater est Ioannis.

ANNOTATIVNCVLA.

Vt verbum habet ante se aliquid vice nominativi, ita etiam post se: ut, Furari est peccare. Cic. Magis isti serviunt, si observare servire est, id est, si observatio est servitus.

Quid

Quid verbum Subſtantivum, & quod.

Verbum Subſtantivum eſt, quod aliis verbis ſubſtat in conjugando vel reſolvendo: ut, Lego, id eſt, ſum legens. Legor, lectus ſum in præterito. Sum, unicum eſt verbum Subſtantivum. Fio, Subſtantivum non eſt, ut nec exto, nec exiſto: de quibus lege Laurentium Vallam.

Vim Subſtantivi verbi habentia.

Triplicia verba habent vim verb. Subſtantivi: primò, paſſiva, quorum activa regunt duos accuſativos pro eadem re acceptos: ut, Crederis dives, quia dicimus, credor ego divitem. Sic habeor, judicor, æſtimor, fio doctus. Sall. Virtus clara, æternaque habetur. Ovidius.

Qua ſim Ægiſthus quæra ſi factus adulter.
In promptu cauſſa eſt: deſidioſus erat.

Secundò, multa verba neutra, veluti eundi, manendi, vivendi: ut, Concedo domum potus, id eſt, eo Ovid. *Victa jacet pietas.* Virgil. *Aſt ego, quæ Divum incedo Regina, Jovisque, Et ſoror, & conjux.* Incedere eſt cum faſtu, & magno apparatu ire. Seneca. Tenero, ac molli paſſu gradum ſuſpendimus, nec ambulamus, ſed incedimus. Sedes triſtis, curvus, & erectus. Vivo inops. Evado doctus. Dic etiam: Evado in doctum virum.

Tertiò, plurima alia verba activa, deponentia, quorum non conſtat certa regula: ut, Audivi hoc puer. Feci invitus, melius quàm invitè. Nudus egreſſus ſum de uterorum atris, nudus revertar. Hujuſmodi nominativi eleganter ponuntur pene pro adverbiis.

APPENDIX I.

Factus, habitus, creditus, & ſimilia ab hujus farina verbis participia, poſt ſe cupiunt caſum, quem ante ſe habent, accò ut etiam ſi ipſa, vocativi caſus fuerint, vocativos caſus poſt ſe copulent. Propertius:

Lectule deliciis facte beate meis. Catullus.
Ruſe mihi fruſtra nequidquam credite amice.

Appendix altera.

Quotieſcunque participium verbi ſubſtantivi, vocativi vel vim eorum habentis, ponitur inter duo ſubſtantiva, concordabit cum præcedente: ut, Petrus eſt factus mancipium. Si vero utique poſt ponatur, conforme erit utrilibet. Livius ſexto decadis quartæ: Ludes Megaleſia appellatos. Idem li. 9. decadis 3. Ludi fuerunt Megaleſia appellata.

Cicero.

Video amicitiam noſtram inimicitias modò factas.

Quid

Quid verbum vocativum, & quot.

Verbum vocativum est quiddam generale, quod per rei nomen, præsertim proprium, aliquando etiam commune, determinatur: vt, Vocor Ioannes. Studium sapientiæ quæ Philosophia appellatur. Quinque sunt verba vocativa, nuncupor, appellor, vocor, dicor, nominor. Eorum activa regunt duos accusativos, qui significantur ad eadem rem pertinere. Publ. Timidus vocat se cautum, parcum sordidus. Vocativorum verborum vim habent, cognominor, agnominor, inscribor, salutor, baptizor, arguor, &c. vt, Cognominor, Scipio. Agnominor Africanus. Horatius in arte.

Descriptas servare vices, operumq́; colores,
Cur ego, si nequeo, ignoroq́;, Poëta, salutor?

APPENDIX.

Septem modis poteris exprimere, Quis vel qui vocaris.
Vocor, dicor, nominor, appellor, nuncupor Petrus,
Est mihi nomen Petrus. Est mihi nomen Petri. Plautus:
Nomen Mercurii est mihi.
Est mihi nomen Petro. Hic elegantissimus.
Habeo nomen Petrus. Ovid. *Lactea nomen habet.*
Habeo nomen Petri. Auctor Servius.
Habeo nomen Petrum, idem auctor est. Sic dicimus. Facio, impono, indo tibi nomen Ioannes, Ioannis, ni, nem.

Appendix de infinito esse, & similibus.

Esse pares optat casus, sed non malè dices:
Huic licet esse probum: loquitur sic Quinctilianus.

Esse, & alia à verbis utrinque nominativum habentibus infinita, copulant similes casus explicitè vel implicitè, qui significantur accipi pro eodem. De nominativo: ut, Petrus cupit esse doctus. De genitivo, Misereor Ioannis cupientis esse docti, cui deest ingenium. De dativo: ut, Licet mihi esse sacerdoti. De accusativo: ut, Audivi Ioannem esse doctum. De ablativo: Vtor familiariter Ioanne cupiente esse docto. Cato:
Sperne repugnando tibi tu contrarius esse. Claudianus.
Natura beatis Omnibus esse dedit, siquis cognoverit uti. Terent. Apparet hunc servum esse domini pauperis. De genitivo & ablativo Grammatici sibi exempla fingunt, apud auctores enim vix reperiuntur.

ANNO-

ANNOTATIVNCVLA.

In dictis copulantur similes casus explicitè in sequentibus nominativi & accusativi implicitè. Terent. Hei mihi, dicè esse pater ab his, qui vere sciunt. Tibi placet evasisse divitem: subaudiatur te. At si dicas, tibi placet evasisse divitem, nihil sub audies. Præstat vivere pauperem, quam injuste divitem: venustè subaudiatur generalis accusativus aliquem.

De Nominativo, et obiter de aliis casibus figuratè constructis.

Figura est alia arte novata dicendi forma: ut, *Miratur molem Æneas magalia quondam*, Figuratè dixit Virgilius. Dic molem, quæ fuit magalia quondam, figura non erit: quia nihil arte novatum, nihil a primum se offerente ratione remotum.

Figura est triplex: Dictionis, Locutionis, et Constructionis.

Dictionis figura est, qua fit in dictione. Quatuordecim figurarum dictionis, ut summatim dicam, hæc natura est, ut dictionem vel augeant: veluti Prothesis, Epenthesis, Paragoge, Ectasis, Diæresis: vel minuant, ut Aphæresis, Syncopa, Apocope, Systole, Synæresis, Eclipsis, Synalœphe: vel inverant ejus elementa, ut, Antithesis, Metathesis. Vnde Græco nomine metaplasmi, hoc est, transformationes vocantur. Ectasis vero non auget dictionem syllaba, sed tempore. Ita Systole non minuit dictionem syllabam auferens, sed tempus. Virgil.

Obstupui, steterunt{que} comæ, & vox faucibus hæsit.

In steterunt artificiosissimè penultimam corripuit, ut subitum terrorem magis exprimeret.

Figura locutionis est, quæ circa loquendi aliquem modum, non circa congruitatis regulam versatur: ut, Sine Cerere & Baccho frigeo Venus, est Metonymia: quia inventor pro invento, capitur.

Figura constructionis est, quæ circa Grammaticas constructiones versatur. Et sunt octo, Appositio, Evocatio, Syllepsis vel Conceptio, Prolepsis, Zeugma, Antiptosis, Synthesis, & Synecdoche. De hac ultima in constructione genitivi, commodior erit dicendi locus.

APPOSITIO.

Apponens conjunge pari casu duo fixa.
Esto res eadem, declaratumque præito.

Si duo nomina substantiva, ad eandem rem pertinentia, conjungantur sine conjunctione, erunt ejusdem casus, præcedente declarato per Appositionem: ut, Fratres gemini, Fluvius Rhenus, Vrbs Roma, Arbor Morus, Mensis Augustus. Dico declaratum debere præcedere ex sententia Quinctiliani dicenti lib. 9. Quædam ordine permutato fiunt supervacua: ut, Fratres gemini: nam si præcesserit gemini, fratres addere non est necesse. Hæc Quinctilianus: secundum cujus præceptionem ineptè dicitur Gemini fratres Rhenus fluvius, Roma urbs, &c. Sed notandum est Quinctilianum magis ostendere, quid ars exigat, quam quid obtinuerit usus probatissimorum virorum, qui frequentissimè ordinem illum substantivorum in appositione non servant. Cic. Procles & Charistenes Lacedæmoniorum Reges, gemini fratres fuerunt. Sueton. Rheni fluminis. Titus Livius. Prope Tybrim fluvium.

Quid Appositio.

Appositio est, Sine Conjunctionis medio Substantivorum ad eandem rem pertinentium in eodem casu positio: ut, Vrbs Roma.

Horatius:

Et genus, & formam regina pecunia donat.

Annotatiuncula.

Si dicam, Maria & mater, & virgo sanctissima, Conjunctio nec juvat, nec impedit Appositionem, sed solum ponitur propter duo uni connectenda. Verùm cum dico, Fluvius & Rhenus: Vrbs & Roma, non est Appositio.

Gentilia, sive patria nomina: ut, Romani, Itali, Galli, Sulmonenses, Insubres, penè sunt substantiva: ideò inter hujusmodi apud Tit. Livium, & alios optimos auctores sæpe invenies Appositionem. ut, Ager captus de Gallis Boiis fuerat. Hic nota obiter, quòd non solum gentilia, sive patria nomina non sunt plenè adjectiva, verumetiam numeralia, pronomina, syncategorematica, veluti omnis, & nullus, & cætera: quæ aliis adjectivis rite maritantur: ut, Multi alii homines. Quinque fatuæ Virgines. Virgil.

Aurea mala decem misi, eras altera mittam.

Substantiva in Appositione duobus modis possunt esse diversorum numerorum. Prior, ubi alterum alterius numero caret: ut, Vrbs Athenæ, Pisces signum, quoniam duo sunt. Virg.

Corydon ardebat Alexin, Delicias domini. Posteriore, ubi alterum est collectivum. Ovidius.

Turba ruunt in me luxuriosa proci. Idem:

Quid meruêre boves, animal sine fraude, doloq;?

Animal hîc collectivum est, sic apud Iuvenalem.

— quanta est gula, quæ sibi totos

Ponit

Ponit apros animal propter convivia natum:

Tribus de cauſſis fit Appoſitio. Primò, cauſſa reſtringendæ generalitatis: ut, Vibs Gandavum, arbor Laurus, menſis Iunius.

Secundò, cauſſa movendæ æqu vocationis: ut, Leo ſignum ardet. Plin. Lupum piſcem non vidit Italia. Æquivocum eſt polyſemum, hoc eſt, dictio diverſa ſignificatione multa ſignificans: ut Canis.

Tertiò fit cauſſa attribuendæ proprietatis: ut, Plato homo doctiſſimus.

Appoſitio declaratur per participium ens, licet parum ſit in uſu, teſte Priſciano: ut, Diligo Petrum hominem juſtum. i. Petrum entem hominem juſtum. Iſtud monuiſſe eſt utiliſſimum, nam hic, Voco te Ioannem: Facio Petrum ſacerdotem, non eſt Appoſitio, quia non intelligitur ens. neque in hac oratione, Dedit filium pretium mundi, ubi intelligitur Præpoſitio in.

Duo millia viri, dicunt eſſe Appoſitionem, nec repugno, quia ſic exponendum eſt, viri entes duo millia. Eodem modo reſolvendæ ſunt Eccleſiaſticorum orationes: Ex tribu Dan duodecim millia ſignati. Debebat decem millia talenta. Auctor eſt Laur. Valla: qui tamen maluiſſet dicere, Duodecim millia ſignatorum. Decem millia talentorum. Sed ejuſmodi locutiones frequentiores ſunt claſſicis ſcriptoribus, quam ille putavit. Plin. lib. 13. cap. 7. Ancus Martius Rex, ſalis modia ſex millia in congiario dedit populis. Iuſt. Trecentis millibus mulieribus Livius: Duodecim millia peditum. Cic. Tritici modios quinque millia. Virg. *Tot millia gente Arma ferent Italâ.* Male ergo ſcripſit Georgius Valla, millia aliquando adjectivum eſſe, non animadvertens in exemplis citatis, ſubſtantiva appoſitorie conjungi.

EVOCATIO.

Si ternam primæ des, totum ſit tibi primæ:
Sique ſecundæ des ternam, totum eſto ſecundæ.
Pauper ego canto. Luca vir maximus audi.

Quando immediatè primæ vel ſecundæ perſonæ jungitur tertia, tota oratio eſt primæ vel ſecundæ perſonæ: ut, Ego pauper canto, tu dives trepidas.

Dico immediatè, quia in Evocatione non poteſt intercedere conjunctio, eſtque hæc figura appoſitio quædam: exigit enim & perſonas ad eandem rem pertinentes, quarum evocans ab evocata declaretur, & propterea reſolvi poteſt per ens, ut appoſitio: velut Ego pauper nil timeo. i. ego ens pauper, aut qui ſum pauper. Defende me tu vir optimus. Tace tu homo imperitus, ens ſubintelligitur, teſte Valla 3. Elegant. lib.

Quid ſit Evocatio.

Evocatio, eſt continua tertiæ perſonæ ad primam vel ſecundam reductio: ut, Ego Ioannes ſedeo. Virgil.

Non omnia poſſumus omnes.

Quatuor ſunt neceſſaria in Evocatione, Perſona evocans, perſona evocata, abſentia conjunctionis, & verbum perſonæ evocatæ conforme. Perſona evocans eſt prima vel ſecunda perſona. Sola tertia eſt evocata.

Duplex eſt Evocatio, explicita & implicita. Explicita eſt, ubi perſona evocans cum evocata exprimitur: ut, Ego Petrus ſcribo. Tu Paulus ludis. Tit. Livius. Audi tu populus Albanus.

Implicita eſt, ubi perſona evocans ſubauditur: ut, Peccatores te rogamus audi nos, Ave Cæſar ſummus Imperator. Horatius.

Decipimur ſpecie recti pars maxima vatum. Ovidius.

Si quis voles aſtè videre, nube pari.

Cicero, Omnes trahimur & ducimur ad ſcientiam cupiditate gloriæ.

Perſona evocans & evocata, quatuor modis poſſunt eſſe diverſorum numerorum.

I. Vbi idem de ſe pluraliter loquitur: ut, Nos Carolus divina gratia Francorum Rex mandamus. Ejuſmodi tamen orationes ſunt infinitatæ ſcriptoribus probatis.

II. Vbi alterum ſingulari numero caret aut ſaltem hero ocium eſt: ut, Ego deliciæ tuæ canto.

III. In collectivis. Ovid. *Populus ſuperamur ab una Virgine.* Senſus eſt, nos populus ſuperamur, &c. Plin. Pars magna ſtudiorum amœnitates quærimus. Virg. *Nos tua progenies, ceu quibus annuis arcem, Prodimur.*

IIII. In diſtributivis, Ovid. *In magnis ipſi rebus uterq; ſumus.* Perſona evocans nos intelligitur: quia ſenſus eſt, Nos uterque ſumus læſi: niſi malis ſic ordinare, Nos ſumus læſi, uterque in magnis rebus.

CONCEPTIONVM PARASCEVE.

Quæ per ET aut ſocias jungo, dant rite valorem Pluralem: ſic CVM pro conjungente repoſtum.

Copulatum per conjunctionem, per præpoſitionem CVM, pro ET, valet ſæpe relationem pluralis numeri: ut, Ego & tu, id eſt, nos: tu & iſte, id eſt, vos. Petrus & Ioannes, id eſt, illi. Ideò verbum vel adjectivum, aut relativum erit pluralis numeri: ut, Ioannes & Petrus ludunt, quos video. Virgilius & Ovidius ſunt docti. Exemplum de Cum, Apuleius. Poſtquam finitum eſt illud Paridis judicium, Iuno quidem cum Minerva triſtes & iratis ſimiles à ſcena redeunt, indignationem

nationem re pulſæ geſtibus profeſſæ. Ovidius.

Ilia cum Lauſo de Numitore ſati.

Nota quod conjunctio aliquando intelligitur per Aſyndeton. Terent. Dum ætas, metus, magiſter prohibebant. Quandoque multiplicatur per Polyſyndeton: ut, Et ego Petrus & Paulus currimus.

CONCEPTIONIS REGULA.

Perſonā atq; genus ſemper dabimus magè digno.
Prima quidem reliquis præſtat, ternæq; ſecundæ.
Maſculeum reliquis præſtat neutro muliebre.

Copulatum æquipollens uni plurali, eſt ejus perſonæ, aut generis, cujus eſt pars dignior, per conceptionem. Exemplum de perſona: Ego & tu eſt prima perſonæ, quia ego eſt pars dignior: ideò dicimus, Ego & tu diſputamus. Exemplum de genere: Petrus & Anna, eſt maſculini generis, cujus eſt pars dignior copulati, Petrus: ideo dicemus per adjectivum maſculini generis, Petrus & Anna ſunt pii.

Prima quidem reliquis præſtat, &c.) Prima perſona dignior & ſecunda & tertia: ſecunda verò ſolùm tertia. Concipit ergo prima ſecundam & tertiam: ſecunda tertiam tantum. Tertia perſona, ut indignior, nunquam concipit.

Maſculeum reliquis præſtat, &c.) Maſculinum genus dignius eſt fœminino & neutro: quæ ab illo concipiuntur. Fœmininum ſuperat & concipit neutrum: ut, Lena & ſcortum ſunt impudicæ.

Quid Syllepſis ſive Conceptio.

Conceptio, eſt mediata indignioris ad dignius reductio: ut, Ego tuque damus.

Quinque in Conceptione ſunt neceſſaria: Dictio concipiens, Dictio concepta, copula, verbum vel adjectivum, concordantia cum dictione concipiente & non concepta.

Conceptionis quatuor ſunt ſpecies, Perſonarum, Generum, Numerorum, Caſuum.

Conceptio Perſonarum.

Conceptio perſonarum eſt, in qua perſona à perſona concipitur: ut, Ego tuque damus. Et eſt duplex directa & indirecta. Conceptio directa eſt, quæ fit ſine cum: ut, Tu & Petrus ludius. Indirecta eſt, quæ fit per cum præpoſitionem perſona concipienti adjunctam: ut, Tu mecum gaudemus. Virgil.

Divellimur inde Iphitus & Pelias mecum.

Conceptio Generum.

Conceptio Generum eſt, in qua unum genus concipit alterum: ut, Pater Materque ſunt boni. Ptolomeus & Cleopatra ſunt Reges. Conceptio Generum eſt duplex: Explicita, & Implicita. Explicita eſt, in qua genus conceptum & concipiens exprimuntur: ut, Joannes ejuſque uxor ſunt pii. Miſereor Joannis & Katharinæ pauperrimorum. De Syllepſi implicita hi ſunt verſus.

Conceptio Generum implicita.

Implicitam voces generum Syllepſin: *uterque Eſt probus*, at debent mas & femella notari.

Conceptio Generum implicita eſt, quando de viro & fœmina loquimur, non expreſſis concipiente & concepto: ut, Vterque eſt probus: de Petro, ejuſque uxore. Vterque parentum tuorum eſt mortuus. Quis fecit? Aliquis fecit. Nullus homo currit. Semper oportet loqui de viro & fœmina: alioqui nulla eſſet figura, in Geneſi. Erat uterque nudus, de Adam & Heva dicitur.

Virgil. De Cupidine & Venere.

Una dolo divûm ſi fœmina victa duorum eſt. Ovid.
Nubere ſi qua voles, quamvis properabitis ambo,
Differt, habent parva commoda magna mora.

Conceptio generum Implicita fit quinque modis. Primò per diſtributivum: ut, Vterque eſt probus. Nullus homo eſt Græcus. Secundò, per particulare: ut, Alter horum loquitur. Tertiò, per demonſtrativum, ut, Hi ſunt Chriſtiani. Quartò, per quæſitivum: ut, Quis horum mentitur ſexum? Quintò, per Subſtantivum: ut, Latona peperit geminos, ſcilicet Apollinem & Dianam.

Conceptio Caſuum.

Conceptio caſuum eſt, in quo nominativus tertiæ perſonæ concipit ablativum mediante Præpoſitione cum. Virg. *Remo cum fratre Quirinus Jura dabant.* i. Quirinus & frater Remus. In hujuſmodi orationibus, qualis eſt. Ego tecum ludimus, magis eſt perſonarum conceptio, quam caſuum, ideo dixi, nominativus tertiæ perſonæ.

Conceptio Numerorum.

Conceptio numerorum eſt, ubi plurale concipit Singulare: ut, Petrus & iſte ludunt: Sic dicunt plurimi, ſed Aldus affirmat plurale debere præcedere: ut, Virg. *Sunt nobis mitia poma, Caſtanea molles, & preſſi copia lactis*: alioqui fieri Zeugma ait.

In

In Conceptionem Generum annotatiuncula.

Vix bene dicitur: Calamus & papyrus sunt studioso necessarii: quia in conceptione generum copulatum debet significare res animatas: Sin minus. Adjectivum ei dabitur neutri generis, per regulam Indifferentiæ.

REGVLA INDIFFERENTIÆ.

Sint res absque anima, ponetur mobile neutrum.

Quotiescunque Substantiva rerum inanimatarum cujuscunque generis conjunguntur ad Adjectivum vel demonstrativum, vel relativum plurale ipsum erit neutri generis ferè semper: ut, Penna & atramentum sunt scribenti necessaria. In sacris: Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt Lunam & stellas, quæ tu fundasti. Cic. Eadem mente comprehendimus colorem, saporem, odorem, sonum, quę nunquam animus cognosceret. In promovendis ętas maturitas, gravitas morum, & literarum scientia sunt inquirenda Tit. Livius: Labor voluptasque dissimillima natura, societate quadam inter se naturali sunt innexa Dixi ferè semper: quia quando res sunt inanimatę, fit aliquando conceptio generum, sed rarissimè. Luc. *Hinc leges & plebiscita coacta* Cic. in Som. Scip. Concilia cętusque hominum jure sociati, quę civitates appellantur. Loquitur ita sine dubio Iustinianus, lib. 9. Misericordia in eo & perfidia pari jure dilectæ.

Fit & implicitè indifferentię regula, veluti, Vtrunque est homini utile scilicet aqua & ignis. Similiter ubi non de multis loquimur, sed multa uni convenire significamus. Plaut. Vtrunque hęc & multiloqua & multibiba est anus.

PROLEPSIS.

In parteis totum paritur ritè Prolepsis
Cum verbo positum. Tacitam quandoq; videbis.

Propter totum cum verbo vel adjectivo congruè constructum, in partibus verbum vel adjectivum elegantèr intelligitur per Prolepsim, quę Latinè pręsumptio dicitur: ut, Noluerunt venire, sed abierunt: unus in villam suam, alius ad negotiationes suas. Vid duos Angelos, unum ad caput, alterum ad pedes. *Petrus* & *Paulus* sunt admodum periti hic pilę, ille aleæ. Totum est dictio pluralis numeri: ut, Homines, aut copulatum: ut, *Petrus* & *Paulus*, aut dictio collectiva: ut, Turba, populus.

Quid Prolepſis.

Prolepſis eſt attributio proprietatis toti diviſo in ſuas partes, quæ totius proprietatem vario modo continent: ut, Omnes ſtudent, hic ſcientiæ, ille pecuniæ, alius Veneri. Totum eſt omnes, cui attribuitur proprietas ſtudent, quæ in partibus, hic, ille, alius, vario modo continetur. In hac definitione Sulpitii nomen attributio regit dativum ſui verbi.

In Prolepſi ſunt quinque neceſſaria: Totum, partes, determinationes partium, proprietas & ordo, Proprietas, eſt verbum vel adjectivum. Ordo in eo conſiſtit, ut præcedat totum & partes ſequantur.

Duplex eſt Prolepſis: explicita & implicita. Implicitam indicat poſterior verſus, eamque vocat tacitam.

Prolepſis explicita eſt, in qua totum & partes exprimuntur: ut, Duo homines aſcenderunt in Templum, unus Phariſæus, & alter Publicanus.

Implicita eſt, in qua totum intelligitur, vel partes in adjectivo continentur: ut, Alter alterius onera portate: totum vos intelligitur id portate, & partes continentur, in alter

Salutius. Cœperunt ſi quiſque magis magiſque extollere. In ſacris: Vana locuti ſunt, unuſquiſque ad proximum ſuum. Ad Galatas. Quod ſi alius alium viciſſim mordetis, & devoratis, videte, ne viciſſim alius ab alio conſumamini.

ZEVGMA QVID.

Vnius eſt verbi ad diverſa reductio Zeugma.
Aut adjectivi, *nihil hic niſi carmina deſunt.*
Iratus Rex eſt, Reginaque non ſine cauſſa.

Zeugma eſt unius proprietatis ad diverſa reductio: ut, Carus eſt panis & vinum. Ego ſicut fenum arvi.

Differt Zeugma a Syllepſi. In Zeugmate una proprietas diverſis tribuitur: uni expreſſe, alteri ſubaudite: ut, Iratus eſt Rex & Regina. In Syllepſi proprietas pluribus tribuitur ſimul: ut, Rex & Regina irati ſunt.

In Zeugmate quinque ſunt neceſſaria: Proprietas, duo ſubſtantiva, conjungens & concordantia proprietatis, cum uno expreſſe, cum altero intellectè.

Tres ſunt Zeugmatis ſpecies: hyperzeugma vel protozeugma, meſozeugma, & hypozeugma vel hyſterozeugma: Latinè zeugma à ſuperiori, zeugma à medio, zeugma ab inferiori.

Proto

Protozeugma est, in quo verbum vel adjectivum ponitur in principio: ut, Erunt signa in sole & luna, & in terra pressura gentium. Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ suxisti.

Mesozeugma est, in quo verbum vel adjectivum ponitur in medio. Corn. Tacit. Mediocres Poetas nemo novit, bonos pauci. In sacris: Si radix sancta, & rami. Cœli movendi sunt & terra.

Hypozeugma, est in quo proprietas in fine ponitur.

Virgilius: *Nihil hic nisi carmina desunt.* Terentius.

Vtinam aut hic surdus, aut hac muta facta sit.

ANTIPTOSIS QVID.

Antiptosis erit, pro casu ponito casum.

Antiptosis, est casus pro casu positio sub aliqua proprietate. Pomp. ad Nonium: Quot lætitias insperatas modò mihi irrepsere in sinum. pro lætitia insperatę Navius. Res vis hanc privari pulchras: pro rebus pulchris. Sal. Multi, qui de castris processerant, amicum alii, pars hospitem, aut cognatum reperiebant: pro multorum. Persius: *Censoremve tuum vel quòd Trabeate salutas* pro Trabeatus, teste Prisciano. Plau. Habet gladium, sed quos quibus altero te occisurum ait, altero villicum: quibus, pro quorum. Virgilius.

Fortè ratis celsi conjuncta crepidine saxi,
Expositis stabat scalis & ponte parato.

Pro dativo crepidini, teste Servio.

Antiptosis pro ratione habet auctoritatem: proinde nobis ejusmodi orationes non sunt imitandæ. Est tamen Antiptosis quędam adeò ab oratoribus usurpata, ut nulli sit vitanda: veluti, id genus, pro ejus generis. Omne genus, pro omnis generis. Dicimus etiam venustè: Quibus in extremis, Pro, in quorum extremo.

SYNTHESIS.

Synthesis haud vocem, sed cernit significatum, Rem magis adspiciunt, quàm vocem sæpè Poëtę.

Synthesis, est attributio proprietatis uni, vel pluribus copulatis, quod sit non gratia vocis, sed significati: ut, *Pars in frustra secant.* i. aliqui. Hanc Figuram apud oratores vix unquam reperies: sed familiaris est Poëtis, & historicis, præcipuè tamen Poëtis.

Synthesis est triplex: Adjectivi, & Substantivi: Relativi & Antecedentis; Nominativi & Verbi.

Syntaxes inter Adjectivum & Substantivum, Relativum & Antecedens quinis fit modis.

Primò, ratione discernendi sexus. Plaut. Audivi sæpe hæc vulgò dici, solere elephantem gravidam perpetuos decem esse annos. De Relativo ut si quis dicat. Anser quæ incubat ovis.

Secundo, ratione subauditionis: ut, Præneste subipsa, subaudi, urbe. Rex est Carthaginiensium, quæ est pulchra, scilicet urbs.

Tertiò, ratione collectivi. Cornelius Tacitus: Magna pars fugacii, aut palantes in montem Vocetium perfugere. Apuleius Vulgus ignobile, quos, &c.

Quarto, ratione distributionis. Ovidius. *Utraque formosæ Paridi posuere videri.* Terentius. Si quisquam est, qui placere se studeat bonis quàm plurimis, in his Poëta nomen profitetur suum.

Quintò, ratione abstracti pro concreto positi. Terent. Scelus postquam ludificatus est virginem: ad rem respexit, iste Donato. Idem: Vbi ille est scelus, qui me perdidit: Scelus, id est, plurimum scelestus.

Synthesis in nominativo & verbo fit duobus modis. Priore, ratione collectionis. Stat. *En utraque gentis Turba rogant.* Posteriore, caussa distributionis. Salust. Vterque insimulant. Ovid.

Quò ruitis? vestras quisque reduce domos.

Adverbia & Interiectiones.

En, ecce, hem, primũ, quartumq; aliquãdo requirũt. *Heu* petit & quintum, velut *ô, hei, væ* quoque, dativum. *Prô* primum, quartũ, quintumque notatur habere.

Hæc adverbia demonstrandi, en, ecce, hem, petunt post se nominativum, vel accusativum. Cic Ecce tibi flatus noster. Terent. Hem astutias. Hem comicum est, non oratorium. En sæpe exprobantis. Ponuntur & sine casu, & tunc ecce fere utimur, ubi quid ex improviso fieri significamus.

Heu petit & quintum, velut ô) Heu & ô petunt post se nominativum, accusativum, & vocativum. Plin. Heu dementia, allatoris adventus semper est gratus. Cic. O variam, volucremque fortunam. Idem. O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, solertiam, contraque fictas omnium insidias, facilè se per seipsam defendit. O servit omni affectui, teste Valla, & pulchrè subauditur, quando affectus est parum vehemens. Cic. in Antonium. Indignum facinus, & hominem nequam. Et Hui levioris caloris est Interjectio, petens accusativum. Terent. Hui tam graves rastros quæso.

Hei,

Hei, vęhque dativum.) Duę Interjectiones, hei & vęh, regunt dativum poſt ſe. Virg. *Hei mihi, qualis erat* Mart. *Vah tibi cauſidico.* Vęh quoque cum accuſativo antiqui poſuerunt.

Prô primum, &c.) *Prô* Interjectio dolentis, vel indignantis, & aliquando admirantis, conſtruitur cum nominativo accuſativo, & vocativo: ut, *Prô* dolor. *Plaut. Prô* ſancte Iuppiter, quid video. Terent. *Prô* DEÛM atque hominum fidem. Georgius Valla adſpiravit proh, vegetioris ſoni gratia.

REGIMEN NOMINATIVI, ET OBITER ALIORVM IMPLICITVM.

Cujuſvis tacitam do caſus ſæpè regentem,
Supprimit orator, quæ ruſticus edit ineptè.

Major ineſt tacitis non rarò gratia verbis.

Dictio regens tam nominativi, quàm aliorum caſuum, aliquando etiam dictio recta elegantèr ſubauditur: ut, Gloria tibi DOMINE. Difficile bonum eſſe. Difficilia, quę pulchra. Exemplum ubi ſubauditur dictio recta. Vocor Ioannes. Cic. Quod in tabulis, quæ ſunt ad Opis patibar. Titus Livius: Linteis libris ad Monetę inventis: ſubauditur Templum. Difficile eſſet omnes ſubintelligendi modos enumerare: plurimos frequens offeret lectio. Hoc nobis obſervandum eſt, quod quotieſcunque ſubauditio obſcurit tem non parit, ornate multa ſubjicemus.

REGIMEN GENITIVI.

REVLA PRIMA.

SI duo continuè jungantur fixa, nec una
Sit res, in patrio rectè caſu dabis unum.

Omne nomen ſubſtantivum regit alterum ſubſtantivum in genitivo, Si ipſa pro diverſis ſignificentur accipi, conjunctione nec explicite nec implicite intercedente: ut, Ager Petri, Facundia Ciceronis, Biantis dictum, Valere corpore, naturę munus eſt. Divitię dantur à fortuna. Sapientia animi bonum eſt. Summa ſummarum, apud Plinium, Liber illius, quia pronomen primitivę ſpeciei fungitur officio nominis ſubſtantivi.

ELE-

ELEGANTIÆ REGVLA.

Quoties loquendum foret per quis, quæ, quod, multus, is, minor, tantus, quantus, & alia nonnulla adjectiva, venustè adjectivum in neutro genere substantivum efficiemus, mutando prius substantivum in genitivum priore servato numero. Quæ causa, quid causæ: multa pecunia, multum pecuniæ. Nullus, nihil vertitur: ut, Nullus locus, nihil loci. Plaut. Neque habet plus sapientiæ, quàm lapis. Iuvenal.

Quantum quisque sua nummorum servat in arca,
Tantum habet & fidei. Horatius.
Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus, invidiaq;.

Pulcherrimum est: id temporis, pro eo tempore: id ætatis, pro ea ætate: id locorum, pro eorum locorum. Neque hoc regimen solum in nominativo aut accusativo fit. Valer. Max. Fuerat eodem loci. Idem, Multò jam noctis serum auxilium venit.

Aliquando, id, pulchrè subauditur. Mela. Quod terrarum jacet à freto ad ea flumina, ab altero latere Africam vocamus, ab altero Europen.

REGVLA SECVNDA.

Temporis, atque loci, quantiq; adverbia quædam Hunc optant casum: dic, *venimus illius ergò.*

Quædam adverbia temporis, loci, & quantitatis regunt genitivum temporis. In Isaia. Nunc temporis nubes pluant justum. Terent. Tum temporis, & Interea loci, id est, temporis. Pridie illius diei. Postridie Divæ Virginis. Dicimus etiam pridie Kalendas, postridie Nonas, & tunc intelligi videtur præpositio ante vel post, cujus virtute accusativum habent.

Loci. Vbivis gentium, nusquam gentium, unde gentium, ubi terrarum, in quibus gentium & terrarum solum ornatus gratia ponuntur. Cic. Tu autem abes longè gentium. Cæsar. Eò discordiæ ventum est. Valdè elegans locutio, pro ad eam discordiam. Sic, Quò miseriæ venimus. Persius. *Hùccine verum venimus?*

Quantitatis. Satis eloquentiæ, affatim lignorum, partim hominum. Ovidiana Helena ad Paridem.

Nec tibi plus cordis, sed magis oris inest. Plautus.
Virtute ambire oportet, non fautoribus.
Sat habet fautorum semper, qui recte facit.

Cave ergò, parvum vini, sed parum, nec magnum oris, aut majus oris, sed multum & magis. Quæ enim adverbia sunt quantitatis, nominibus neutri generis genitivum vix damus. Ergò aliquando adverbium est, teste Servio, cum genuvo. Virg. *Illius ergò venimus.*

De

De Mei, Tui, Sui, Noſtri, & Veſtri.

REGVLA TERTIA.

Poſſeſſum ſpernit patrium, quo paſſio fertur,
Filius ergo mei ne dixeris: at *meus* inque.

Nomen Significans rem poſſeſſam vel habitam, non poteſt pro poſſidente vel habente regere genitivos paſſivè ſignificantes mei, cui, ſui, noſtri, veſtri. ut, De filio quem habeo, non licet dicere. Filius mei, nec de agro, quem habes, ager tui: Similiter non licet dicere, Ager noſtri, ager veſtri, liber ſui. Quia mei, tui, ſui, noſtri, veſtri, non ſignificant poſſeſſorem ſed paſſivè rem, de qua, aut in quam aliquid habetur: ut, Amor mei, id eſt, amor, quem quis habet in me, non quem habeo, niſi eum habeam erga meipſum. Ovid.

Uxor amore mei.

Notandum eſt ergo quod veteres dicebant, Filius meis, tuis, ſuis noſtrûm, veſtrûm. nam hi genitivi activè ſignificabant. Nunc meis, tuis, ſuis, non ſunt in uſu. Noſtrûm, Veſtrûm, ferè partitivè ponuntur. Ideo per Poſſeſſiva loquemur: Filius meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, quæ activè & poſſeſſivè ſumuntur. Et meus ponitur interdum pulchrè pro mei juris. Sic tuus, pro tui juris, &c. Perſ.

Vindicta poſtquam meus à Prætore recepit.

Annotatiuncula.

Eſt prædictis, amor tui, & amor tuus, ſic differunt: Amor tui paſſivè eſt, quo tu amaris. Amor tuus, quo tu amas, Sive te, Sive alium. Sic utilitas mea, quam ego habeo: & utilitas mei, quam de me aliqui habent. Eadem differentia ſervabitur in omnibus, quæ activè & paſſivè declarari poſſunt: qualia ſunt, uſus, memoria, faſtidium, deſiderium, cura, odium, dolor, poteſtas, & quod idem eſt copia, ſuſpicio, exiſtimatio, &c. Ovid.

Sit tibi cura tui, ſit tibi cura mei.

Plin. Nulla eſt voluptas, quæ non aſſiduitate ſui faſtidium pariat.

REGVLA QVARTA.

Quævis proprietas, aut pars, cui mobile jungis,
Laudem ſignificans aut vituperan.en, in hoc fit,
Vel ſexto caſu, ceu *vultus fœmina pulchri*,
Aut *vultu pulchro*, quandoque Synecdoche habebit
Rite locum quarto aut ſexto: ceu *candida collum*,
Aut *collo*, *miſerè doleo cor*, *cordéve* dices.

Nomen

Nomen ſubjecti aut totius, regit dictionem proprietatis aut partis cum adjectivo laudis vel vituperationis, in genitivo vel in ablativo proprietatis: ut, Vir ſummæ virtutis, vel ſumma virtute. *Plin.* Ariſtoteles vir immenſæ ſubtilitatis. Cic. Non multi cibi hoſpitem accipies, ſed multi joci. Terent. Homo antiqua virtute ac fide. *Part.* Populus duræ cervicis, vel dura cervice. Herba magnæ radicis, vel magna radice. Paraſitus aviditſimæ gulæ, vel aviditſima gula. Terent. Virgo rufa cæſia, ſparſo ore, adunco naſo. Subjectum eſt, cui aliquid accidit: ut, Homo ſubjectus eſt ſcientiæ. Proprietas eſt res, quæ accidit: ut, Scientia eſt proprietas, quia accidit homini.

Annotatiuncula.

Pars vel proprietas regitur à quatuor orationis partibus.

A nomine. Livius. Mulier magno natu, id eſt, annoſa.

A pronomine. Plaut. Tu cano capite, amas ſenex nequiſſime?

A verbo ſubſtantivo vel habente vim ejus aut ſaltem intercedente. Magna auctoritate es vir, aut magnæ auctoritatis. Suetonius: Cibi minimi orat. Cato.

Eſto animo forti cùm ſis dimmatus inique.

A participio, veluti: Hic adoleſcens optimè profecto indolis eſt, olim futurus magnæ auctoritatis apud principem.

Synecdoche quando fiat.

Quandoque Synecdoche habebit, &c.) Nomen adjectivum aut cum participio ſuo verbum paſſivum, aut neutrum ſignificans proprietatem, aut accidens in parte rei, poteſt illius partis dictionem in accuſativo vel ablativo regere per Synecdochen: ut, Æthiops albus dentes, vel dentibus. Doleo caput vel capite. Frangor brachium vel brachio. Fractus membra vel membris.

Synecdoche quid.

Synecdoche eſt attributio partis ad aliquod totum ſub proprietate verbi vel adjectivi: ut, Nuda genu. Ager depaſtus ſegetes. Vir. Buc. *Flores inſcripti nomina Regum.* Hæc Figura, ut Valla docuit, tantum ad animi, & corporis qualitatem pertinet. nihil ad externa reſpiciens. Proinde Synecdoche non eſt: Potens divitiis. Gravis pietate. Præditus dignitate: ſed in hoc Martialis diſticho in Zoilum.

Crine, ruber, niger ore, brevis pede, lumine laſus.
Rem magnam præſtas Zoile, ſi bonus es.

Duplex eſt Synecdoche, Locutionis & Conſtructionis: Locutionis Synecdoche alterum ex altero intelligit: ex parte totum: ut, Octo animæ intraverunt arcam Noë. Ex toto partem: ut, Petrus eſt in cœlo.

De

De Synecdoche Conſtructionis hîc agimus, quę dividitur in directam & indirectam. Directa eſt, in qua verę partis dictio in accuſativo vel ablativo regitur: ut, Nuda pedem, vel pede. Indirecta Synecdoche eſt, in qua non vera pars, ſed pro parte adjacens quippiam reperitur: ut, Sum albus veſtem.

In Synecdoche Conſtructionis tria ſunt neceſſaria: Totum, Pars, Proprietas, id eſt, verbum vel adjectivum.

Conſtructionis Synecdoche Poëtis maximè licet uti, próximè deinde hiſtoricis, oratoribus vix unquam.

DE OPVS VSVS.

REGVLA V.

Poſcit *opus* ſextum, tolerans quandoq; ſecundum: Vt *mihi opus libro eſt*, at *opus Dux*, Tullius inquit, *Eſt nobis*. Vt *opus* Plautus, ſic utitur uſus.

Opus regit ablativum cum dativo intercedente verbo ſubſtantivo, habet quoque ſed rariſſimè genitivum pro ablativo. Cicero, Auctoritate tua nobis opus eſt, & conſilio, & etiam gratia. Ovidius,

Nec memor eſt virtus, quam quærere, parta tueri.
Caſus ineſt illæ, hic erit artis opus. Salluſtius.

Prius quàm incipias conſulto, & ubi conſulueris, maturè facto opus eſt. Hic ablativi participiorum neutri generis elegantèr ponuntur pro infinitivis, conſulere & facere.

At opus dux, Tullius, &c.) Opus capitur pro neceſſario, interdum adjectivè ac indeclinabiliter, & ita quamvis caſum ſecum permittit. Cicero: Dux nobis, & auctor opus eſt. Idem. Dices nummos mihi opus eſſe ad apparatum triumphi. Cæſar Reſpondit ſi quid ipſi a Cæſare opus eſſet, ſeſe ad eum venturum fuiſſe. Sic dicimus: Opus eſt mihi conſilio aut re.

Vt opus, *Plautus* Sic utitur uſus.) Vſus capitur aliquando pro opus, & regit ſimiliter ablativum cum dativo intercedente verbo Subſtantivo, præſertim apud *Plautum* in Aſinaria. Viginti jam uſus eſt filio argenti minis. Menedemus apud Terentium:

Mihi ſic eſt uſus, tibi ut opus eſt facto, face.

Ch. An cuiquam eſt uſus homini, ſe ut cruciet? Men. mihi eſt.

DE ADIECTIVIS VERBALIBVS.

REGVLA VI.

Activè

Activè significans verbale dabit genitivum
Mobile: ceu quædam, quorum vix scitur origo.

Adjectivum verbale activè significans, regit genitivum: ut quædam adjectiva, de quibus an verbalia sint ambigitur: ut, Amans vini. Patiens frigoris. Consultus juris. Memor beneficii. Compos voti.

Vt plurimorum nominum ad hanc regulam pertinentium vis liquescat, opus est sequentem annectere differentiam.

Amans vini, & Amans vinum sic differunt. Amans vini est, qui vinum multum cupit, & ex consuetudine amat: nec præsens tempus hic magis significatur quàm præteritum: est enim amans nomen comparabile. Amans vinum est, qui jam amat vinum, & participium est. Sic patiens frigus, qui patitur. Patiens frigoris, qui per multam consuetudinem frigus facilè tolerat, & multos videas patientes frigus, minimè patientes frigoris. Doctus Grammaticam qui grammaticam didicit, etiam si neglexerit, participium est. Doctus Grammaticæ, qui multo usu grammaticam callet, nomen est. Ita dices in reliquis.

Vndecuplicia adjectiva nomina, regunt casum hujus regulæ.

I. In ans & ens. Amans, fugiens, fugitans, patiens, potens, pro potentiam habens: nam pro abundans etiam ablativum habet. Virgilius de Italia.

Terra antiqua, potens armis, atque ubere gleba.

Seneca: Amantes tui ama. Salustius: Catilina patiens inediæ, algoris, vigiliæ, supra quàm cuiquam credibile est. Tacitus. Vulgus cupiens voluptatum. Juvenalis. *Metuens virga jam grandis Achilles.* Gellius: Salustius proprietatum in verbis retinentissimus, consuetudini concessit.

II. In tus, sus, è præteriti temporis participiis. Doctus, indoctus, profusus, peritus, imperitus, insuetus, suspensus, &c. Salustius. Alieni appetens, sui profusus. Horatius.

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
Indoctusque pilæ, discive, trochive quiescit,
Ne spissa risum tollant impunè coronæ.

III. In ivus. Cometes est belli significativus. Plinius: Imitativo juris. Multis sic utuntur medici: ut, Herba expulsiva veneni. Vinum incentivum libidinis: Sic, Virtus sui diffusiva. Lapis consistivus sanguinis. Potio opitulativa alvi. Ita apprehensivus, penetrativus, &c.

IIII. In idus, Avidus, cupidus, trepidus, validus, impavidus. Plinius.

Plinius: Natura hominum eſt novitatis avida. Plaut. Leno auri cupidus. Ovidius: *Cupidus ſtudiorum quiſque ſuorum.* Tacitus: Animi validus, & corpore ingens.

V. In ax. Rapax, carpax, ferax, fugax, ſagax, pervicax. Quinctil. Natura tenaciſſimi ſumus eorum, quæ rudibus annis percipimus. Tacit. Opum contemptor, recti pervicax.

Ovidius:

Tempus edax rerum, tuq́ invidioſa vetuſtas,
Omnia deſtruitis. Idem de ſeipſo
Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
Sollicitaq́ fugax ambitionis eram.

VI. In oſus. Ambitioſus dignitatis ſtudioſus, curioſus, incurioſus. Cic. de Amicit. Pilæ ſtudioſi fuerint. Philip. Quid enim earum rerum ſumus curioſi, quæ animæ curas non adimunt, ſed augent? Oſus, peroſus, & exoſus, modò nomina ſunt, activè ſignificantia cum genitivo: ut, Exoſus vitæ. Peroſus ridendi, ſed paſſivè capta cum dativo: ut, Epictetus Diis haud eſt exoſus. Modò ſunt participia accuſativum regentia, licet verba exodi & perodi non ſunt in uſu. Columella, Immundam ſegnitiem peroſa eſt.

Ovidius:

Ille peroſus opes, ſilvas & rura colebat.

VII. In ius, Dubius, nuntius, ſcius, præſcius, conſcius, neſcius, innoxius, obnoxius Virgilius:

Fama eſt tam ficti, pravíq́ tenax, quàm nuncia veri. Idem.
Neſcia mens hominum fati ſortiſq́ futuræ
Et ſervare modum rebus ſublata ſecundis. Auſonius:
Quænam ſumma boni? mens quæ ſibi conſcia recti.

VIII. In ilis. Docilis, ſuſceptibilis, penetrabilis, mutabilis. Ovidius: *Parvi docilis Romana juventus.* Plin. Luſcinias Græco, atque Latino ſermone dociles. Hic docilis Ablativum habet. Valerius Maximus: Alexandri pectus inſatiabile laudis.

IX. In rus. Avarus pecuniæ, maturus, ſecurus, gnarus, ignarus. Tacitus: Famæ nec incurioſus, nec venditator, pecuniæ alienæ non appetens, ſuæ parcus, publicæ avarus. Virgilius: *Securus amorum.*

Horatius:

Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Muſa loqui, præter laudem nullius avaris.

X. In gus. Prodigus pecuniæ Belli præſagus. Virgilius de Dranco:

Largus opum, lingua melior, ſed frigida bello
Dexterea.

XI. Plurima diverſæ terminationis nominat. Rudis, compos, impos, memor, immemor, fœlix, infœlix, amulus. Multa puer ſimilia obſervabis crebra lectione. Cice. Græcarum literarum rudis. Plaut.

Plaut. Ita me rex Deorum atque hominum faxit patriæ compotem.
Saluſtius.
Laudis avidi, pecuniæ liberales erant.
Claudianus:
Munificus laudis, ſed non eſt prodigus auri.
Oriundus rariſſime habet genitivum, frequenter verò ablativum cum præpoſitione, vel ſine præpoſitione.

REGVLA VII.

Affinis, ſimilis, communis, par, propriumque,
Finitimus, fidus, conterminus, atque ſuperſtes,
Conſcius, & ſocius, conformis, ſive propinquus,
Et vicinus, amicus, habet jungi his alienus:
Hæc caſum ternum donabunt ſive ſecundum:
Cætera queis damnum ſignabitur, utilitáſve,
Cum terno pones, armis fer, & aptus de arma.

Quædam adjectiva regunt genitivum vel dativum: frequentiùs tamen dativum: ut, Affinis ſenectutis vel ſenectuti. Similis patris, plerunque dicitur de moribus: ſimilis patri, de figura. Commune omnium vel omnibus. Par tui vel tibi. Par odio importuna benevolentia. Finitimus fluvii vel fluvio Cic. Eſt finitimus oratori poëta. Fidus amici vel amico. Conterminus fontis vel fonti. Superſtes dignitatis paternæ, vel dignitati. Conſcius deliciarum vel deliciis. Socius belli, vel bello. Conformis imaginis vel imagini. Propinquus, vicinus urbis vel urbi. Eraſmus. Aurora Muſis amica eſt apta ſtudiis. Quinct. Sicut aves ad volatum, equi ad curſum, ad ſævitiam ferę gignuntur, ita nobis propria eſt mentis agitatio, atque ſolertia. Idem: Rationem nobis præcipuam dedit, ejuſque nos ſocios eſſe cum Diis immortalibus voluit. Ovid. *Mala ſunt vicina bonis.* Alienus conſilii, conſilio, & à conſilio. Terentius.
Homo ſum, humani a me nihil alienum puto.

Cætera queis damnum, &c.) Cætera adjectiva quibus ſignificatur quępiam utilitas vel damnum, regunt Dativum. Et ſunt quintuplicia.

I. Adjectiva adverſitatis, ſive contrarietatis. Hiems eſt nobis gravis. Infeſtus hoſti, id eſt, valdè moleſtus. Infeſtus diſcipulo, id eſt, valdè iratus. Ovidius.
Qui color albus erat, nunc eſt contrarius albo.
Plautus.
Opulento homini haud ſervitus dura eſt.

Hoc

Hoc magis miſer eſt divitis ſervus. Hoc modo conſtruuntur plurima contrarietatis, ſeu repugnantiæ verba, de quibus agemus in conſtructione dativi.

II. Adjectiva proximitatis, Confinis, intimus, familiaris Adjectivum. Cato.

Proximus ille DEO, qui ſcit ratione tacere.

Reducuntur huc multa proximitatis verba: ut, Propinquo. adhæreo. Solini verbum proximo, quod ut alia, pro dativo poteſt habere accuſativum cum Præpoſitione ad, Solinus: Geloni ad hos proximant.

III. Verbalia in bilis paſſivæ ſignificationis. Auſonius.

Multis terribilis, caveto multos. Horatius.

Hic tibi ſit potius, quàm tu mirabilis illi. Idem.

Nulli flebilior, quam tibi Virgili. Virgil.

Nec viſu facilis, nec dictu affabilis ulli.

IIII. Verbalia in dus. Ovidius.

Sapè tibi pater eſt, ſapè legendus avus. Idem.

Pauper amet cautè, timeat maledicere pauper
Multaq; divitibus non patienda ferat Horat.

Si vis me flere, dolendum eſt primùm ipſi tibi. Sed hoc magis eſt gerundium nominativi caſus. Legendus nomen. i. legi dignus, aut qui debet legi. Legendus participium. i. qui legitur. Ita dices in reliquis.

V. Plurima dativum adſciſcunt, de quibus non datur certa lex, quæ ſemper ex ſe, vel ex adjuncto commodum vel incommodum, damnum vel utilitatem important: ut, Gratus, ingratus, jucundus, injucundus, fidelis, fidus, perfidus, infidus, dulcis, amarus, congruus, proſper, ſecundus dexter obnoxius, peſtifer, ex itialis, lethalis, odioſus, malus, nequam, &c.

Sapiens: Qui ſibi nequam, qui bonus? Publius. O vita, miſero longa, felici brevis. Seneca. Cunctis eſto benignus, nulli blandus, paucis familiaris, omnibus æquus. Plinius. Fidiſſimi ante omnia homini canes & equi. Cato. *Somno ne deditus eſto.* Abſonus fidei apud Livium, id eſt, infidelis: Abſonus voce, cui inepta vox eſt. Cicero. Sunt quidam aut lingua ita hæſitantes, aut ita voce abſoni. Abſonus à voce, id eſt, diſcordans.

Armis fer, & aptus ad arma, Quædam pro dativo poſſunt accuſativum habere cum præpoſitione ad. Horat.

Infirmo capiti fons aptus, idoneus alvo.

Plaut. Tot quidem non potuiſti abducere homines, magis ad hanc rem idoneos.

DE PARTITIVIS.

REGULA OCTAVA.

Partitiva volunt genitivum: ut ſigna, graduſque, Pronomen, numerus duplex, adverbia quædam.

Dictio partitiva poſtulat genitivum pluralem nominis non collectivi, vel ſingularem collectivi: ut, Quiſque hominum. Dictio partitiva eſt adjectivum vel ex eo adverbium multitudinis partem indicans: ut, Quiſque, major, maximus, maximè.

Annotatiuncula.

Pro Genitivo hujus regulæ licet interdum ponere caſus, per quos declaratur, nempe accuſativum cum inter, aut ablativum cum de vel ex: vel in, pro inter: ut Vnus iſtorum, id eſt, inter iſtos, de vel ex, vel in iſtis. Suetonius. Verbum. M. Catonis eſt, unum ex omnibus Cæſarem ad evertendam Rempublicam ſobrium acceſſiſſe.

CONCORDANTIA PARTITIVI *CVM GENITIVO.*

Sit conforme genus, partitio quando notatur: Ni collectivum, vel vox heteroclita detur. Rectè etiam dices. *Quid agis dulciſſime rerum?*

Adjectivum partitivum convenit cum genitivo in genere: ut, Quiſque virorum. Quæque feminarum. Tres ſunt ab hac regula exceptiones.

I. In Collectivis: ut, Optimus plebis.

II. In Heteroclitis: ut, Infimum cœlorum Lunam continet.

III. Vbi adjectivum præcedens reſpicit. Terent. Eſt genus hominum, qui ſe primos omnium rerum eſſe volunt. Horat. *Quid agis dulciſſime rerum?* Boëtius: Confitemur DEVM omnium rerum eſſe præſtantiſſimum.

Ad regulam partitivorum pertinentia.

Quintuplices dictiones regunt genitivum per regimen partitionis.

I. Signa Vniverſalia quidem: ut, Quicunque hominum peccaverit, punietur. Particularia verò: ut, Surripuit commilitonum aliquis libruin meum. Interrogativa: ut, Quis horum mecum ibit? Vter veſtrûm ſcit Latinè.

II. Caſum hujus regulæ petunt gradus comparationis. Poſitivus quidem. Plinius: In capite paucis animalium, niſi volucribus, apices. Idem. Lanarum nigræ nullum colorum bibunt. Comparativus: ut, Fortior manuum eſt dextera. Superlativus: ut, Doctiſſimus poëtarum. Optimus plebis.

REGVLA

REGVLA DE COMPARATIVO ET SVPERLATIVO.

Res similis generis medius gradus atque supremus
Poscunt: ille duas, hic plureis usque duabus.

Comparativus & superlativus, ut regant genitivum per regimen partitiones, requirunt comparationem inter res ejusdem generis, vel naturæ. Comparativus inter duas, superlativus inter plureis duabus: ut, Dexterea est fortior manuum. Pollex est fortissimus digitorum. Ideò malè dicitur, Hector est fortissimus Græcorum. quia non fit comparatio inter ea quæ sunt ejusdem generis: cùm Hector non sit Græcus, sed Troianus. Esse ejusdem generis nihil aliud, quam rem excedentem contineri sub casu comparativi vel superlativi.

REGVLA COMPARATIVO PROPRIA.

Sin minus ista aderunt, medio gradui dato sextum.

Vbi comparatio non fit interduo ejusdem generis, comparativus habet ablativum: ut, Doctior illo, vel doctior illis. Hector fuit fortior quovis Græco. Horatius:

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

APPENDIX I.

Additur comparativo ablativus mensuram excessus significans: ut, Sum longior te quatuor digitis. Item hi ablativi opinione, fide, justo, æquo, solito, dicto & similes rem excessum non significantes. Ciccro. Majorem opinione hominum cœpi dolorem. Iuvenalis:

Ponamus nimios gemitus, flagrantior æquo:
Non debet dolor esse viri.

APPENDIX II.

Comparativus ac superlativus regunt etiam omnem casum sui positivi: ut, Plenior rimarum, pleniſſimus rimarum: quia plenus rimarum dicimus. Sic gratus Regi, gratior Regi, gratissimus Regi.

Annotatiuncula.

Comparativus in neutro genere elegantissimè ponitur, ut, ornatius dixeris. Nihil tuo patre generosius. Nihil Virgilio suavius. Nihil matre tua castius, quàm: Nullus patre tuo generosior. Nemo Virgilio suavior. Nulla matre tua castior.

Redeo ad partitiva.

III. Omne ferè pronomen regit genitivum hujus regulæ: ut, Hæc volucrum, illa sororum. In Ethicis Aristotelis: Laudamus quidem juvenum eos, qui sunt verecundi.

IIII. Duplex numerus regit casum hujus regulæ, numerus cardinalis, id est, principalis, quo vulgò numeramus, duo, tres, quatuor, quinque: ut, Duo illorum, Centum virorum. Et numerus ordinalis, quo ordinem indicamus: ut, Primus hominum. Octavus sapientum. Unus, numeri principium: & solus, pro quo unus eleganter ponitur, hunc casum regunt.

Plinius Calvitium uni tantum animalium homini. Idem. Solus animalium. Quot, tot, quotus, ultimus, ad numeros pertinent, ideò genitivum partitivè regunt. Terentius.

Quot hominum illic lingant. Iuvenalis. *Regum ultimus ille bonorum.*

V. Adverbia quædam regunt casum hujus regulæ: Vbique locorum. Nusquam scripturarum. Omnium dulcissimè canit Philomela.

Plinius.

Lynces clarissimè omnium quadrupedum cernunt.

Annotatiuncula.

Substantiva partitivè non regunt, nisi subauditionem adjectivi partitivè positi. Plin. Quadrupedum talpis visus non est, subaudi solis. Sciendum est etiam nomina quædam sub prædictis non comprehensa partitivè construi: ut, Medius & dimidius.

Horatius.

Virtus est medium vitiorum. Idem.
Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

REGVLA IX.

Dat patrium aut sextum tibi copia, sicut egestas,
Plenus, inops, saturat cum fratribus, *implet, abundat,*
Atque *egeo, careo* testes quibus adjice *sanus,*
Et *miser*, & *dignus*, cum pluribus, & bene multa
Verba: velut *crucio* cum *pendeo, lætor* & *ango.*
Decipio, abstineo, potior: sic ponis *aluque*
Indoleo, recreo: quæ pleraque prosa recludet.

Adjectiva & verba quædam copiæ, egestatis, cum nonnullis aliis regunt genitivum, vel ablativum: ut, Plenus rimarum sum. Sinum lacte plenum. Inops consilii sum, inops sermone. Potior regni. Virg. *Auro vi potitur, Quit non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames?* Terent. Quasi tu hujus indigeas patris. Valerius. Malo virum pecunia, quam pecuniam viro indigentem. Iam late omnia declarabo.

Adjectiva

Adjectiva genitivum vel ablativum regentia.

Genitivum, vel ablativum indifferenter habent. Plenus, locuples, ſatur, dives, abundans, refertus, fœcundus, egenus, indigus, immunis, pauper & plura, ſi doctiſſimorum uſum diligenter rimemur. Virg. *Deſpectus tibi ſum, nec qui ſim quaris Alexi. Quam dives pecoris, nivei quàm lactis abundans.*

Hoc abundans nomen eſt, teſte Priſciano, quia verbum abundo rariſſimè genitivum regit. Horatius. *Dives agri, dives poſitus in fœnore nummi.* Lucanus. *Fœcunda virorum Paupertas fuerat.* Plautus. Amor, & melle, & felle eſt fœcundiſſimus. Ovid. *Quis matrem niſi mentis inops, inſanire gnati. Flere vetat?* Cicero. Inops verbis.

Sæpius genitivum regunt. Steriles, vanus, expers, inanis, & alia nonnulla. Plaut. in Soſ. Ipſe dives, operis & laboris expers. Quodcunque homini accidit, liberè poſcere tur. Æquum eſſe putat, non reputat laboris quid ſit. Perſ. *O curvæ in terras animæ, & cœleſtium manes.*

Ablativum ſæpius habent quàm genitivum. Truncus oneratus, orbus, orbatus, dignus, indignus, viduus, vacuus, contentus, ſaucius, lapſus, miſer, ſanus & plura, ſi doctorum ſcripta diligenter evolveris. In ſacris. Dignus eſt mercenarius mercede ſua. Captus oculis, auribus, pedibus, mente, membris. i. carens horum uſu. Captus avaritia, amore. i. detentus. Captus amœnitate loci, id eſt, delectatus.

Quædam habent etiam ablativum mediante præpoſitione. Sal. Omnes homines, qui de rebus dubiis conſultant, ab odio, amicitia, ira, atque miſericordia vacuos eſſe decet. Teren. Ne expers eſſet de noſtris bonis.

Verba Genitivum & Ablativum regentia.

Licite genitivum vel ablativum regunt egeo atque indigeo, at reliqua hujus regulæ verba ſæpius ablativum: ut, Impleo, compleo, ſaturo, abundo, potior, pendeo, lætor, &c. Id ſemper obſervandum eſt, ut oratio noſtra varietate delectet citra affectationem. Quædam quoque habent ablativum interceſſu præpoſitiones, aut pro eo dativum: ut, Abſtine iſti hanc tu manum, id eſt, ab iſto, apud Plautum. Sic implevi navem de omni genere frumenti. Et refersi apothecam de varia natura vinorum. Vix auſim, inquit Valla, præpoſitionem hic omittere: quia non eſt navis impleta omni genere frumenti, ſed frumento omnis generis. Neque apotheca referta eſt omni natura vinorum, ſed vino omnis naturæ.

Sunt quæ variant conſtructionem: ut, Affluis, abundas amore, vel affluit, abundat tibi amor. Publius: Negandi cauſa avaro nuſquam deficit. Participo te auro vel auri. Participo pœnam, id eſt, in pœna fio particeps. Cicero: Qui alter exitium parat: hunc ſcire oportet, ſibi paratam peſtem, ut participet partem.

Huc ſpectant & hæc exempla, ſanus mentis vel mente, miſer animi vel

mi vel animo: dignus præmii vel præmio, rarius autem præmii: liber legum & legibus: contentus libertatis vel libertate: diſcruciari animi vel animo: pendere animi vel animo: lætari hujus rei, aut rarius, ſæpius lætari hac re: angi animi vel animo: delipere mentis vel mente: abſtinere ira vel iræ: rerum vel rebus potiri: alore aliquem pane, olim panis: indolere hac re, vel hujus rei: recreare ſe animi vel animo: falli animi vel animo: ſcatere mendarum vel mendis.

Dat patrium aut quartū faſtidio, ſed mage quartū.

Faſtidio hanc rem, nunc dicimus, olim etiam faſtidio hujus rei. Lucil. Triſtes difficiles ſumus: faſtidimus honorum, ſic plures antiquorum, teſte Nonio.

REGVLA X.

Dic *ſatago rerum*, patrium aut dantem *miſereri*,
Sed magis vult patrium. *Dominor* dat rite dativum,
In ſacris etiam patrium: velut *auxiliari*.
Grammaticæ leges plerumque Eccleſia ſpernit.
Tu vivendo bonos, ſcribendo ſequare peritos.

Satago exigit genitivum rerum. Terent. Is quoque rerum ſuarum ſatagit. Miſereor vult genitivum, vel dativum: ſed melius genitivum. Huic ſynonymum miſereſco eoſdem petit caſus. Virg.

Miſereſcite Regis. Idem:

Nil noſtri miſerere, mori me denique cogis.

Miſeror ſemper habet accuſativum, & differt a miſereor. Miſereri paſſivum affectum habet: eſt enim corde anxium eſſe ex alicujus miſeria. Miſerari vero activum: eſtque verbis, lachrymis, aut ope dolorem, quem ex miſeria vel noſtra, vel aliena habemus, oſtendere. Ab illo nunt miſericors, & miſericordia: ab hoc miſerator, & miſeratio: quæ nomina eodem modo diſtinguuntur. Cicero: Miſericordia eſt ægritudo ex miſeria alterius. Sed ad rem.

Dominor dat rite dativum, &c.) Dominor & auxilior, dativum poſtulant: in ſacris etiam cum genitivo leguntur. Cæterum ſi recte vivere velimus, ſanctos imitabimur, etiam indoctiſſimos: Si venuſtè cupiamus ſcribere, aut loqui, linguæ Latinæ peritos imitari ſtudebimus, licet Nerone pejores.

Præter dictos caſus, dominor etiam habet accuſativum, mediante præpoſitione, aut ablativum. Cicero: Felix ſenectus, ſi uſque ad ultimum ſpiritum dominabitur in ſuos. Saluſtius: Fortuna in omnia te dominatur.

REGVLA

REGVLA XI.

Accuſo, damno, moneo, contraria, *laudo:*
Criminis, aut *pœnæ,* vel *laudis* habento ſecundum,
Aut ſextum. Sed Valla dedit tantummodo ſexto.
Altero, & ambobus, neutro, vel *utro,* vel *utroque.*

Verba accuſandi, damnandi, monendi, laudandi, & his contraria: ut, Excuſandi, abſolvendi, vituperandi, regunt genitivum vel ablativum Criminis, pœnæ, admoniti, laudis, vituperii: Omnia ferme genitivum frequentius habent, quam ablativum, demptis quinque ablativis, Altero, ambobus, neutro, utro, utroque, per quorum genitivos hic loqui non licet, teſte Valla: ut, Utro accuſatus es furti, an homicidii? Non utrius.

Accuſandi verba: Accuſo, incuſo, ago, poſtulo, arceſſo, inſimulo, arguo, noto, defero, alligo, adſtringo, crimino, & ſimilia: ut, Accuſo te furti, vel furto. Incuſo te negligentiæ, vel negligentia. Plaut. Qui alterum incuſat probri, ipſum ſe intueri oportet. Cicero: Nequem unquam innocentem judicio capitis arceſſas. Terentius: Si herum inſimulabis avaritiæ, male audies. Ovidius: *Utinam temeraria dicar, Criminibus falſis inſimulaſſe virum.* Terentius: Hic furti ſe alligat. Plautus: Furti ſe adſtrinxit. Hieron. Qui alterum mendacii crimina-ris, deſine ipſe mentiri.

Excuſandi verba: Excuſo, purgo, expurgo me Parricidii, vel parricidio. Luc. Littuſque malignum excuſat. Eodem modo dicimus: Littus malignum cauſatur. Cauſſatur morbos, id eſt, in excuſationem adducit.

Damnandi verba: Damno, condemno, multo, admulto, punio, plecto, convinco, redarguo. Ad accuſationem, vel damnationem pertinent etiam, Teneo, interrogo, cado, periclitor, pecco, perdo, do pœnas, ſatisfacio, ſuſpectum habeo: ut, Qui ſuſtulit rem ſacram de profano, furti ne tenetur, an ſacrilegii, an utroque? Horatius:

Damnatus longi Syſiphus laboris.

Cicero: Capite damnatos, morte multavit. Idem: Si iniquus es in me judex, condemnabo eodem te crimine. Idem: Meipſum inertiæ, nequitiæque condemno.

Abſolvendi verba: Abſolvo, libero, &c. ut, Abſolutus eſt Parricidii, vel parricidio.

Monendi verba. Moneo, admoneo, commoneo, commonefacio te debiti. Livius: Adverſæ res admonuerunt religionum. Commemoro pro admoneo, rarum eſt cum genitivo.

Laudandi verba: Laudo, miror, probo, commendo: ut, Commendo te pietatis, aut pietate. Servius figuram Græcam hic eſſe putat.

Vir Troiane quibus cœlo te laudibus æquem:
Iuſtitiæ ne prius mirer, bellive laborum?

Vituperandi, Vitupero, corripio, reprehendo, increpo, increpito te negligentiæ, male geſtæ rei.

APPENDIX.

Ablativo hujus regulæ apponitur interdum præpoſitio: ut, Age te repetundarum, repetundis aut de repetundis. Cic. Lex vetat cum, qui de pecuniis repetundis damnatus ſit, in concione orationem habere. Ponitur interdum crimen in accuſativo. Cicero. Inertiam accuſas adoleſcentum. Sic quoque admonitum, laus, vituperium. Terent. Ridiculum eſt, te iſtud me admonere Clitipho. Ovidius.

Tunc agitur cenſura, & ſic exempla parantur,
Cùm Index, alios quod monet, ipſe facit.

REGULA XII.

Verba volunt ſexto pretium. Ponas ſine fixo
In patrio *pluris*, *tanti*, *quanti* atque *minoris*:
Cum fixo in ſexto, rarò quartum *valeo* vult.
Viliùs & *meliùs*, *pejùs*, vel *cariùs* emi,
Valla negat rectè dici per nomina poſſe.

Omne verbum, cujus actus aliquo pretio conſtat, poteſt regere poſt ſe nomen pretii, vel valoris in ablativo: ut, Emi abs te equum decem aureis. Excipiuntur quatuor nomina: tanti, quanti, pluris atque minoris, cum compoſitis tantilibet, tantidem, quantivis, & ſimilibus, quæ ſine ſubſtantivis in Genitivo ponuntur: at cum Subſtantivis in Ablativo. ut, Quanti pranſus es, aut quanto pretio? Quanticunque locabis, præſtaret domum vendere.

Valeo huc pertinet: ut, Tanti res valet quanti poteſt vendi. Aliquando hoc verbum regit pretium in accuſativo. Varro. Denarii dicti, quòd denos æris valebant: quinarii, quòd quinos.

Viliùs & meliùs, &c.) In quibuſdam ſolum adverbialiter loquendum eſt, teſte Val. ut, Emo vilius & meliùs .i. quod Barbari dicunt pro meliore foro, Latini: Emo minoris, Emo pejus, aut cariùs, id eſt, pluris.

Verba hujus regulæ.

Emo, comparo, mercor, vendo, venundo, diſtraho, veneo, loco, conduco, taxo, liceo, addico, metior, fœneror, paciſcor, mutuor, ſto, conſto, ſum, redimo, ædifico, impleo, calceo, doceo, ago, &c.

Emi tanti,

Emi tanti, quanti voluisti: pulchrè subauditur vendere. Virg. *Hectoris exanimum corpus vendebat Achilles Auro.* Terent. Quid agas? nisi ut te redimas captum quam quas minimo, & si nequeas paulò, at quanti queas. Plin. de Pamph. pictore, Docuit neminem minoris talento, quam mercedem & Apelles, & Melanthius ei dedere. Quanti stat, quanti constat, idem sunt. Sen. Parvo fames constat, magno fastidium. Livi. Multo sanguine, ac vulneribus ea Pœnis victoria stetit. Terent. Quanti est sapere .i. valet. Plau. Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem.

Annotatiuncula.

Tanti, quanti, pluris, minoris, sunt hîc substantiva, testè Lanc. Præter a hujusmodi orationes, qualis est hæc Plauti. Mortuus pluris preti est, quàm ego. Et Terentii. Meam herus operam deputat parvi pretii: pertinent ad regulam quartam genitivi, & in posteriore subaudiendum est, esse.

REGVLA XIII.

DE VERBIS ÆSTIMANDI.

Æstimo, curo, puto, facio, cum *consulo, duco:*
Pendo, habeo, refert, est, inter & *est* bene jungo,
Ante dabunt rectos patrios cum *plurimi* & *equi.*
Et *parvi, nihili, nauci, floccique, bonique:*
Magni, infinitи, majoris, maximi, & assis,
Et *minimi, multi.* Quædam bene ponito sexto.

Verba æstimandi: ut, Æstimo, existimo, curo, puto, facio, consulo, duco, pendo, habeo, sum, & de quibus sequitur peculiaris regula, interest ac refert, præter genitivos, tanti, quanti, pluris, minoris, regunt etiam genitivos, plurimi æqui, parvi, nihili, nauci, flocci, boni, &c. quibus additur genitivus pili, & forsan plures. Pro quibusdam possunt habere ablativum: ut, Æstimo te assis, vel asse. Existimo te magni vel magno. Valer. Max. Magno ubique pretio virtus æstimatur. Sen. Data magno æstimas, accepta parvo. Cic. Gloriosa sapientia non magno existimanda est. Exempla de genitivo. Teren. Quid de me fiat, parvi curas. Plaut. Respicio vos nihili meam gratiam facere. Nihili vel pro nihilo hunc habeo librum .i. contemno, non autem possideo. Plaut. Qui homo timidus non erit in rebus dubiis, nauci non erit. Ovid. *Pluris opes nunc sunt, quam prisci temporis annis.* Boni consulo .i. in bonam accipio partem. Consulo te, id est, consilium à te peto. Consulo tibi, id est, do consilium. Consulo honori, aut famæ, id est, provideo.

Regula

REGVLA XIIII.

Pauca Recordandi patrium, quartúmve requirunt:
Vt *memini*, *memoror*, ſic *obliviſcor* habetur.

Pauca verba recordandi: ut, Recordor, memini, memoror deponens, reminiſcor, recolo, & hoc verbum obliviſcor, regunt genitivum, vel accuſativum. Cicero: Proprium eſt ſtultitiæ, aliorum cernere vitia, obliviſci ſuorum. Virg. *Quiſquis es, amiſſos hinc jam obliviſcere Graios.* Plautus: Faciam, ut hujus diei locique meique ſemper meminerit, qui mihi incurſu obſtiterit. Cic. Illud ſemper memento qui ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit, nequidquam ſapit. Memini pro mentionem facio, reſpuit accuſativum, poſtulatque ſolum genitivum, vel ablativum cum præpoſitione De. Sic dices etiam recordor, cogito de hac re. Cic. Obliti ſalutis meæ, de bonis ac de libris veſtris cogitate.

APPENDIX.

Huc pertinent. Vênio in oblivionem. Venit in mentem illius diei, vel venit in mentem ille dies. Subit cogitationi, vel ſubit animum cogitatio. Fugit, latet me hæc res, id eſt, rem ignoro, aut non recordor, Lucanus per dativum ait. *Tu mihi cauſa lates.*

REGVLA XV.

Refert, intereſt & eſt ſignans commoditatem,
Officiumve, petit quoſvis patrios, niſi ſeptem.
Refert inter & eſt noſtráque, meáque referto
Cum reliquis. Capiet *cuja* vel *cujus* utrumque
Eſt noſtrũ, veſtrumque, meumque, tuumque, ſuumque.

Hæc tria verba, refert, intereſt, & eſt, ad alicujus rei commoditatem, vel utilitatem, vel officium pertinentia regunt quoſvis genitivos, præter ſeptem primitivæ ſpeciei, mei, tui, ſui, noſtri, veſtri, noſtrum & veſtrum: pro quibus refert & intereſt regunt ablativos mea, tua, ſua, noſtra, veſtra: quibus jungitur cuja. Eſt verò capit nominativos, meum, tuum, ſuum, noſtrum, veſtrum.

Exempla de Genitivis.

Vxoris refert, quid rerum gerat maritus, noſſe.
Cicero. Intereſt omnium rectè agere, Idem. Adoleſcentis eſt, majores

majores natu vereri. Plaut. Eſt miſerorum, ut malè volentes ſint, atque invideant bonis.

De ablativis cum intereſt & refert.

Terent. Tua quod nihil refert, percunctari deſinas. Suet. de Julio Cæſ. Ferunt dicere ſolitum non tam ſua, quam Reipub. intereſſe, uti ſalvus eſſet. Dices cujus, vel cui intereſt.

De nominativis cum eſt.

Cicero: Neque enim meum eſt, contra auctoritatem Senatus dicere. Idem: Tuum eſt conſulere temporibus, & incolumitati, & vitæ, & fortunis tuis.

Appendix prima.

Dictis, Ablativis apponuntur interdum Genitivi, Vnius, ſolius, ipſius: ut, Mea unius refert. Item Genitivi Signorum quorundam: ut, Cujuſque omnium. Et numerorum cum cognatis: ut, Duorum, trium, paucorum, multorum. Præterea Genitivi Participiorum. Qui quidem omnes (ut hæc utiliſſima ſanè παρέργως addam) illis non ſolum Ablativis apponuntur, verumetiam aliis poſſeſſivorum Pronominum caſibus, & genitivis primitivorum, Tui, ſui, noſtri, veſtri: quibus etiam gerundivorum Genitivi junguntur. Hæc per ordinem declarabo exemplis. Cicero: Ex tuo ipſius animo conjecturam cœperis. Idem: Voluntati veſtræ omnium parui. Livius: Noſter duorum eventus oſtendet, utra gens bello ſit melior. Brutus ad Ciceronem: Qui veſtris paucorum reſpondeat laudibus. Cicero: Quocunque tempore mihi poteſtas præſentis tui fuerit. Ovidius:

Copia placanda ſit modo parva tui.

Hic tui a tu, eſt fœminini generis. Hæc dediſſe exempla, tanquam formas plurium fingendorum ſufficiat.

Appendix ſecunda.

Intereſt & Refert habent etiam genitivos, non ſignificantes res, quarum intereſt, videlicet, tanti, quanti, magni, parvi. In reliquis ſæpius habent vel nomina, vel adverbia: multùm Plus, plurimùm, magis, minus, parùm, paululùm, maximè, minimè, pauxillum, nihil, aliquid, quid, & ſi qua ſunt ſimilia: ut, Mea mei intereſt. Cic. Permagni intereſt, quo tempore hæc epiſtola tibi reddita ſit. Valerius Maximus. Nihil intereſt humi, an ſublime putreſcam. Iuvenalis: *Plurimum enim intererit omnibus artibus, aut quibus hunc tu Moribus inſtituas.* Minimùm intereſt, id eſt, pauxillùm. Minime refert, id eſt, nihil. Terent. Quid tua, malum, id refert? Respondet alter magni. Malùm, eſt Interjectio. Notandum eſt, & hos Genitivos addito Subſtantivo in Ablativum mutari. Iuvenalis. *Parvo diſcrimine refert, Quo geſtu lepores, aut quo gallina fecetur.*

REGVLA

REGVLA XVI.

Pœnitet & tædet, miſeret, pudet & piget, optant Accuſativum patientem cum Genitivo.

Hæc quinque impersonalia activæ vocis: Pœnitet, tędet, miſeret, pudet, piget: regunt accuſativum patientis rei cum genitivo agentis: cujus loco interdum habent verbum infinitum: ut, Pœnitet me peccari: vel, Pœnitet me peccaſſe. Tędet me vitę. Tędet me vivere. Miſeret CHRISTVM peccatoris. *Plautus*: Aliorum te miſeret, tui te nec miſeret, nec pudet. Sub miſeret comprehenditur miſereſcit: ſub aliis, compoſita: ut, Pertædet, diſpudet. Gellius de Euripide: Matrimonii pertędebat. Cornelius Nepos, in vita Attici: Nuſquam ſuſcepti operis eum pertęſum eſt. Pertęſus ignavię, Participium eſt. Pertęſus ignaviam, Nomen.

REGVLA XVII.

De Tenus, *ac obiter de aliis Præpoſitionibus.*

Sæpè *tenus* patrium numero præeunte carentem
Aut res ſignantem geminas, vult Valla tenere.
Vult *ad* cum ſociis quartum, vult *abſque* latinum:
***Sub*, *ſuper*, *in*, *ſubter*, caſu junguntur utrique**
In vario ſenſu: facilis docet omnia proſa.

Tenus præpoſitio petit genitivum pluralem, res geminas, ut Valla notavit, Significantem, aut numerum Singulari carentem, alioqui vult ablativum, in plurali etiam quandoque genitivum. Exemplum ubi res ſunt geminę. Virgilius:

Optima torva
Forma Bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent.

De genitivo Singulari numero carente. Cęlius: Illi rumores de remitiis Tranſpadanorum. Cumarum tenus claruerunt. De ſecundo genitivo: Olympus attollitur nubium tenus. De ablativo Singulari: Virgil. 2. Aen.

Lateri capulo tenus abdidit enſem.

Hinc hactenus, quatenus, eatenus, quę plerunque adverbia ſunt.

Vult ad cum ſociis quartum.) Ad, apud, &c. quę ſimul ponuntur in

Donat

Donato, regunt accuſativum caſum: ut, Ad patrem. Apud villam. His Valla verſus addit, quod ſemper poſtponitur. Saluſt. AEgyptum verſus.

Vult abſque Latinum.) A, ab, abs, & quę cum his ponuntur in Donato, regunt Latinum, qui ablativus eſt: ut, A domo: Ab homine.

Sub, ſuper, in, ſubter.) Quatuor ſunt prępoſitiones accuſativum vel ſubſtantivum regentes: In, ſub, ſup r, & ſubter: ſed plerunque in diverſo ſenſu: ut, Sum in Templo: Vado in forum.

Vtrique interdum caſui ſerviunt, clam & procul prępoſitionibus annumerandum. Curt. Procul muro. Livius: Procul muros. Sed hęc ſine caſu Adverbia ſunt. Ovidius:

Sint procul a nobis juvenes ut fœmina compti. Virg.
Clam ferro incautum ſuperat.

De præpoſitionibus accuſativum petentibus

ANNOTATIVNCVLAE.

Ad & Apud differunt.

Ad, tam motus, quàm quietis verbum admittit: ut, Samnites ingrediuntur ad Curium, ſedentem ad focum. Apud, ſolum quietis verbum deſiderat, aut ſaltem non exterioris motus: ut, Sedeo apud Petrum.

Ad, pro circiter ponitur. Cic. Dormit ad horas treis. Elegantiam habent: Omnes ad unum periere, id eſt, nullo excepto. Ad amuſſim, ad unguem, id eſt, exactiſſime, exquiſita diligentia. Ad tempus. Item. Ad habet vim Similitudinis. Terent. Pulchra quidem, ſed nihil ad noſtram hanc.

Apud & Penes diſtinguuntur.

Apud, locum aut perſonam innuit: ut, Vidi te apud forum: Cœnavi apud Pompeium. Penes, perſonam, dominium, ac poteſtatem. Ianus apud Ovidium:

Me penes eſt unum vaſti cuſtodia mundi. Horat.
Multa renaſcentur, quæ jam cecidere, cadentque:
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet uſus,
Quem penes arbitrium eſt, & vis, & norma loquendi.

Interdum ſed rariſſime loco ſervit. Cicero: Penes ſcenam, id eſt, apud ſcenam.

Ante & Poſt.

Ante & Poſt, ubi accuſativus abeſt. Adverbia ſunt, pro antea, poſtea.

poſtea. Virg. *Longo poſt tempore venit.* Et dicimus, multò antè vel pòſt, aut antè vel pòſt multo. Item pòſt paulo, vel paulò poſt, contra indoctos.

Sic omnes prępoſitiones abſente caſu, adverbia ſunt. Perſius. Nec te quæſieris extra. Plaut. Veniam adverſum tempori, id eſt, obviam tempeſtivè.

Cis, Citra, cum contrariis.

Cis, & citra, quibus opponuntur trans & ultra, nihil differunt, niſi quod cis antiquius eſt, magiſque nominibus montium, vel fluviorum pręponitur: ut, Cis Rhenum. Cis Alpes. Nec tamen malè dixeris, Citra Rhenum. Et Cis aliquando pro ultra ponitur, teſte Marcello. Citra ponitur etiam, pro minus quàm. Ultra, pro magis quam: ut, Citra naturæ leges, i. minus quam naturæ leges patiuntur. Item citra, i. Sine. Seneca. Ede citra eruditatem, bibe citra ebrietatem.

Circa, Circiter, Erga.

Circa, ad locum & tempus refertur: ut, Circa forum. Circa horam tertiam: Circiter ad tempus, numerumque. Plaut. Redito huc circiter meridiem. Curtius: Circiter duo millia deſiderati. Aliquando tam locum dicit, & ſæpè adverbialiter: ut, Lapis circiter in medio quadratus.

Erga ad perſonam refertur. Corn. Tacitus: Erga populum ſuperbum, erga Principem contumelioſum. Ideo non bene Latinè dicitur. Martha ſolicita es, & turbaris erga plurima: dicendum fuerat, circa, ut monet Laurentius Valla. Sic loquitur Quinctilianus, Pleraque contra frigus ex ſuo corpore veſtiuntur & arma iis ingenita quædam, & obvio ferè victu, circa quę omnia multis hominibus labor eſt.

Inter, Intra, & Extra.

Inter innuit mediana aliquid: ut. *Multa cadunt inter calicem, ſupremaq; labra.* Intra certòs loci, temporis aut alterius rei fines demonſtrando ſignificat, habetque contrarium Extra. Horat. *Iliacos intra muros pugnatur, & extra.* Intra triduum. Intra famam: id eſt, citra opinionem.

Infra, Supra, Super, Subter.

Infra ad dignitatem refertur: ut infra omneis infimos es homo nequiſſime. Et ad locum, habetque relativum ſupra, cum quo res, ſe runque ſignificat Interiecto ſpatio diſtantes: ut, Infra tectum es, ſi foco aſſideas. Nubes ſupra nos perdent. Virgilius.

Tum mihi cæruleus ſupra caput adſtitit imber,
Noctem hiememq; ferens, & inhorruit unda tenebris.

Eodem modo Subter & Super Relativa ſunt, nec diſtantiam, quemadmodum illa, ſed rerum contactum frequenter ſignificant: ut, Sedeo ſuper lapidem. Vrinator mirificè ſubter aquam durat.

Iuxta,

Iuxta, Prope.

Pro eodem accipiuntur Iuxta, & Prope. Iuxta autem adverbium apud eloquentiſſimos ſæpè ſignificat ſimiliter, eodem modo, æquè. Saluſtius de inertibus. Eorum ego vitam, mortemque juxtà æſtimo, quoniam de utraque ſiletur. Eraſmus Roterodamus: In aliorum pulchrè ac turpiter factis, quid deceat, quid non, juxtà videmus.

Ob, Propter.

Cauſſam innuunt ob & propter: veluti, Ob virtutem amandus, es. Cicero: Is denique honos mihi videri ſolet, qui non propter ſpem futuri beneficii, ſed propter magna merita claris viris defertur & datur. Propter etiam prope ſignificat. Virgilius.

Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam. Ob interdum ſignificat ante.

Livius: Fœda mors ob oculos erit.

Secundum, Secus.

Caper negat rectè dici: Secus te ſedeo, quia dicendum eſt, inquit, Secundum te ſedeo. Variat autem ſecundum ſignificationem. Cic. Proximè autem & ſecundum Deos, homines hominibus maxime utiles eſſe poſſunt. Hîc poſt & quaſi ſecundo loco ſignificat. Item ſecundum te judico. i. pro te. Secundum quietem tua imago mihi obſervata eſt, id eſt, in quiete. Vulgare eſt, ſecundum Solonem cecinet. Ovi. *Ultima ſemper*

Exſpectanda dies homini eſt, dicique beatus
Ante obitum nemo, ſupremaque funera debet.

Vſque.

Vſque ſine alia præpoſitione appoſita gaudet plerunque poſponi: ut, Romam uſque iter habeo. Addita præpoſitione tranſit in adverbium. Cic. Vſque ad Numantiam miſit. Terent. Ex Æthiopa eſt uſque hæc. Vſurpatur etiam quando adverbium eſt pro aſſiduè, diu, ſemper. Plaut. Valuiſtin' uſque.

Præpoſitiones Ablativi caſus.

A, ab, abs, idem ſignificant. Sed à ſolum conſonantibus jungitur, ab vocalibus: rarò autem aliis conſonantibus quàm i, conſonanti, & liquidis l, & r: ut, Ab Iove, ab lege, ab Rege. Ovidius:

Vivitur ex rapto, non hoſpes ab hoſpite tutus.

Non ſocer à genere, fratrum quoque gratia rara eſt.

Abs vix aliter utimur, quàm ante q & t, Abs Tito. Terent. Abs quovis homine beneficium accipere gaudeas.

A vel ab, pro poſt, ornatè ponuntur.

Perſius:

O Iane à tergo quem nullus ciconia pinſit.

Item defenſionis vim habent. Cicero, & Cœlius talis Tribunus fuit, ut nemo contra civium perditorum popularem, turbulentamque dementiam à Senatu, & à bonorum cauſſa ſteterit conſtantius, id eſt, pro partibus ſenatus, pro partibus bonorum. Ab epiſtolis, à rationibus dicitur, qui epiſtolis, rationibus præeſt. A ſecretis, id eſt, ſecretarius, ſecretorum ſocius. Ab re, id eſt, præter rem, indecens, inutile. Livius: Haud ab re dixi.

Cum.

Cum aliquando Euphoniæ cauſſa neceſſario poſtponitur: ut, Mecum, tecum, ſecum, nobiſcum, vobiſcum. Quacum, quocum, quibuſcum: melius quim, cum qua, cum quo, cum quibus. Cic. Quid dulcius, quàm habere quocum omnia audeas loqui, ut tecum?

Coram, Clam, Ante, Palam.

Coram adverſatur clam, & differt ab ante. Nam ante oculos, longè intelligi poteſt. Coram proximitatem ſignificat. Terent. Quæ mihi ante oculos coram amatorem adduxti tuum? Differt quoque coram a palam. Coram ad certas perſonas pertinet, Palam ad omnes, & ferè adverbium eſt, pro manifeſte. Ter. Quæ vera audivi taceo, & continco optime: Sin falſum, aut vanum, aut fictum eſt, continuò palam eſt.

De, E, Ex.

De ab a differt. De materiam innuit, ſed efficientem cauſſam. Plin. Liber tam ineptus, ut non de puero, ſed a puero factum eſſe credas. Diverſa ſunt igitur. Hoc do te audio, & hoc audio a te, hic enim eſt cauſſa efficiens, illic materialis.

E & ex idem ſignificant, ſed conſonantibus tantum jungitur: ut, E jure. E Republica, id eſt, ad utilitatem Reipublicæ. Ex tam vocalibus quam conſonantibus: ut, Ex arbore. Ex dignitate, id eſt, pro dignitate, vel ad dignitatem. E renibus laboro, id eſt, morbum patior in renibus. Ex ſententia aliquid habere, id eſt, ad votum & deſiderium noſtrum. Ex compoſito, id eſt, dedita opera. Ex amphitheatro venit, qui in illo fuit. Ab amphitheatro venit, qui in loco fuit illi proximo.

Pro

Pro.

Comes facundus in via pro vehiculo eſt: id eſt, vehiculi vice. Sto pro turribus, pro Ioanne: ut turres, ut Ioannem defendam. Pro viribus, pro virili, vulgaria ſunt. Pro foribus, id eſt, ante fores. Pro roſtris, pro Tribunali, id eſt, in roſtris, in Tribunali.

Præ.

Præ ſignificat ante: ut, Præ cunctis es honorandus. Et propter vel ab. Terentius: Vt fit, miſera præ amore. Comparationis præterea vim habet. Idem. Heic ego illum contempſi præ me.

Præpoſitiones communes, In cum Accuſativo.

In accuſativo ſervit, quoties motum ad quamvis rem ſignificamus. Motum dico, vel manifeſtum: ut, Redeo in gratiam. Horat. *In vitium ducit culpæ fuga, ſi caret arte.*
Vel latentem: ut, *Avaritia creſcit in horas.* Martialis:
Heſterno fœtere mero qui credit Acerram,
Fallitur: in lucem ſemper Acerra bibit. Virgilius:
Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.
In pro contra ponitur: ut, Crudelis in privignos noverca: Invehor in æmulum. Virgilius:
Quid meus Æneas in te committere tantum?
Quid Troës potuêre? Item In pro erga. Idem.
Accipit in Teucros animum, mentemq; benignam.

In & Sub, cum Ablativo.

Cùm in loco, aut alia re, quid fieri ſignificamus, in & ſub ablativum poſtulant: ut, Verſor in foro, ſub die, ſub nocte. Cicero: Verum decus in virtute poſitum eſt, quæ maximè illuſtratur magnis in Rempublicam meritis. Virgil. *Ædibus in mediis, nudoq; ſub æthere axe Ingens ara fuit.* Ovid.
Scilicet in fulvum ſpectatur ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt experiunda fides.
In pro inter ponitur. Virg. *Cadit & Ripheus juſtiſſimus unus, Qui fuit in Teucris.*

Sub, cum Accuſativo.

Sub accuſativum habet, ubi motus ſit ad rem: ut, Eo ſub tectum. Virgil. *Poſtesq; ſub ipſos Nituntur gradibus.* Item ſub pro paulò ante, vel circa. Eraſmus. Sub cœnam pauliſper inambula, cœnatus idem facito. Sub ſomnum exquiſiti quippiam ac dignum memoria legito. Et pro ſtatim poſt: ut, Sub hæc verba. Cicero pro Planco: Sub eas ſtatim recitatæ ſunt tuæ.

Super & Subter, cum Accuſativo.

Super quando adverſatur præpoſitioni ſubter, cum accuſativo ſæpius legitur: ut, Super aëra æther eſt. Similiter quoties ultra ſignificat: ut, Virg. *Super Garamantes, & Indos Proferet imperium.* Et præter. Sueto.ius: Super cætera flagitia. Sic ſubter ſive quies fuerit, ſivè motus, accuſativum ferè ſemper habet, Poëticè interdum ablativum. Virgil.

Subter denſa teſtudine.

Super, cum Ablativo.

Super pro de poſitum, habet ablativum. Virgil.

Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa.

Præterea pro in, aut propter. Virgil. *Fronde ſuper viridi.* Non moveor ſuper hac re, id eſt, propter hanc rem.

DE GENITIVIS, ET OBITER DE ALIIS CASIBUS PRO ADVERBIIS LOCI.

REGULA XVIII.

Quæſtio ſi fiat per *ubi*, nomenque prioris
Sit numeri, & proprium, ſeu primæ, ſive ſecundæ:
In patrio dabo, quando locum deſigno minorem.
Militiæ, belli atque *domi*, ſic ponus *humi*que,
Addimus interdum dictis, *terræ*que *togæ*que.

Propria nomina pagorum, & oppidorum (quæ minora loca dicuntur) primæ vel ſecundæ declinationis, ſingularis numeri, & appellativa, Militiæ, belli, domi, humi terræ, & togæ, cum quæſtio fieret per ubi, apponentur verbis, vel participiis in genitivo, pro adverbiis loci, ut ſi quæratur. Vbi eſt Papa? optimè reſpondebis, Eſt Romæ. Vbi ſtuduiſti? Studui Gandavi. Vbi eſt ſegnis? Domi. Vbi agit temerarius? Militiæ. Sic poma jacent humi. Condo corpus terræ, i. in terra. Gratus Principi belli, togæque. Hoc per ablativum dicere poſſes. Plin. Dubium eſt, togane an bello præſtantior fuerit. Humi conſtruitur etiam cum verbo motus ad locum. Virg.

Nec prius abſiſtit, quàm ſeptem ingentia victor
Corpora ſundat humi. Idem. *Procumbit humi bos.*

Si ternæ nomen fuerit, numeríve ſecundi,
Cum *ruri* dabitur terno aut ſexto: mage terno.

Nomina

Nomina propria oppidorum, aut pagorum tertię declinationis, aut pluralis numeri cum quęstio fit per ubi, ponuntur pro adverbiis loci in dativo, vel in ablativo: elegantius autem in dativo, cum appellativo Ruri: ut, Terentius natus est Carthagine, vel natus est Carthagini. Tarquinius vixit Gabiis. Studet Athenis. Ruri philosopharis. Dices & rure per ablativum. Livius: Scipio vitam Literni egit sine desiderio urbis morientem rure, eo ipso loco sepeliri se jussisse ferunt. Per Dativum locutionem esse lepidiorem, innuit Servius: nec desunt apud Latinos scriptores testimonia. Cicero: Convento Antonio Tiburi. Livius: Quię domę, quęque Carthagini acta.

Appendix.

Non solum pro adverbiis localibus quidam dativi ponuntur, sed inveniuntur etiam pro adverbiis temporis positi, aut veriùs adverbia sunt: ut, Tempori, luci, vesperi, quibus addi potest sorti, id est, per sortem. Virgilius:

Sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti.

Terentius:

Nunquam tam mane egredior, neque tam vesperi domum revertor, quin te in fundo conspicer fodere.

Tu sextum casum, si quando per *unde* rogaris,
Aut *quà*, respondе. Si per *quò*, ponito quartum
In propriis: quibus usque cupit *rus* cum *domus* addi.

Nomina propria oppidorum, aut pagorum, ubi quęstio fieret per unde, aut per qua, ponuntur pro adverbiis loci in ablativo sine prępositione, cum duobus appellativis rus, & domus: ut, Vnde venis? Vemo Roma, Tibure, domo. Terent. Timeo ne pater jam jure redierit. Quà ibis Romam? Colonia. Sed heic per prępositionem sępius loquimur propter Amphibologiam vitandam: ut, Per Coloniam proficiscor Romam versus.

Si per quò, ponito quartum.) Nomina propria oppidorum vel pagorum, ubi quęstio fit per quò, ponuntur sine prępositione in accusativo cum appellativis rus & domus: ut, Quo vadis? Vado Gandavum, Brugas, Parisios. Terent. Ego cum illa rus ibo.

Virgilius:

Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ,

Barbarus haud fies, apponens pręposituras.

Si quis dictis nominibus, prępositionem interdum adjiciat, non censebitur Barbare locutus. Quinctilianus: In domo furtum factum

eſt ab eo, qui domi fuit. Livius: Legati ab Ardea veniunt. Cic. Ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur. Maximè autem uti licet ad, ubi locum proximum ſignificamus: ut, Hoſtes venerunt ad Gandavum, id eſt, in locum Gandavo vicinum.

Appendix.

Accedentibus Adjectivis, vix abeſſe poteſt Præpoſitio. Propertius: *Magnum iter ad doctas proficiſci cogor Athenas.* Excipiuntur, meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, & alienus. Dicimus enim: Sum domi meæ, tuæ, &c. Cic. Malo eſſe cum timore domi meæ, quàm cum periculo domi alienæ. Dicendum eſt igitur: Verſor in domo ampla, magnifica, regia: non autem, Verſor domi amplæ, magnificæ, regiæ. At Livius ait. Capuam flectiviter luxuriantem longa felicitate ac indulgentiæ fortunæ. Sic & alii interdum. Eodem quoque modo majorum locorum nomina, ſine præpoſitione adverbialiter poſita invenies licet aliter grammatici præcipiant, ut ſubnotabimus.

Annotatiuncula generalis.

Diximus ubique propria oppidorum & pagorum nomina, quia propriis aliorum locorum, ut regionum, inſularum, montium, fluviorum, & præter dicta, appellativis omnibus adhæret præpoſitio, ſive actio fiat in loco, de loco, per locum, ſeu denique ad locum. Plancus Ciceroni: Ab Hiſara caſtra movi, ponem tamen quem in Hiſara feceram, caſtellis duobus ad capita poſitis reliqui. Virgilius:

Per varios caſus, per tot diſcrimina rerum,
Tendimus in Latium. Horatius:
Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

De Adverbiis localibus.

Ubi, quâ, quò, unde, quorſum, & quouſque, de loco quærunt, ſi nec relativè, nec infinitè ponantur. Quæcunque autem nomina ad hæc prima quatuor diximus reſponderi, eadem ad quorſum, & ad quouſque in accuſativo reddi poſſunt, adjecto verſus, quando per illud & uſque, quando per hoc facta eſt quæſtio: ut, Quorſum tenes iter Æneа? Carthaginem verſus. Quouſque te fata trahunt? In Italiam uſque.
Hoc tamen ſæpè intelligitur, teſte Valla. Sed de nominibus ſatis. Tribuuntur etiam ſingulis ſua adverbia, de quibus nunc agendum eſt.

Adverbia in loco.

Ad ubi reſpondentur: hic, illic, iſtic, ibi, alibi, aliubi, ibidem, ubique,

ubique, ubilibet, ubivis, ſicubi, necubi, nuncubi, paſſim, vulgò, inibi, uſquam, nuſquam, peregrè, alicubi, intus, foris, ſuperiùs, inferiùs, ſuprà, vel infrà.

Adverbia ad locum.

Ad quò reſpondentur: Huc, illuc, iſtuc, intrò, foras, eò, eodem, aliò, aliquò, quoquò, quòlibet, quovis, quodam, quopiam, ſiquò, nequò, ultrò, citrò, utroque, neutrò, peregrè, uſquam, nuſquam, quoquò, quocunque, ſuprà, infrà, vel ſuperius, inferiùs, invenies interdum, hòc, iſtò, illò: pro huc, iſtuc, illuc.

Adverbia per locum.

Ad quà reſpondentur. Hac, illac, iſtac, uſquam, nuſquam, intus, foris, ea, eadem, quaqua, quacunque, quaque, qualibet, ſiqua, nequa, aliqua, alia, utraque, & recta. Terent. Cur non recta introiſti? Cicero: Recta venit ad me.

Adverbia de loco.

Ad unde, reſpondentur: Hinc, illinc, iſtinc, intus, foris, utrinque, undique, cominus, eminus, intrinſecus, extrinſecus, utrinſecus, forinſecus, nuſquam, inde, peregrè, ſuperne, inferne, ſurſum, humanitus, radicitus, cœlitus, undeunde, undecunque, undelibet, aliunde, alicunde, ſicunde, &c. Dehinc, non loci, ſed ordinis adverbium eſt, pro poſt hoc. Abhinc, temporis eſt, pro ab hoc tempore.

Adverbia locum verſus.

Ad quorſum, reſpondentur, Horſum, iſtorſum, illorſum, ſurſum, deorſum, antrorſum, dextrorſum, lævorſum, ſiniſtrorſum, retrorſum, aliorſum, quoquoverſus, vel quoquoverſum.

Adverbia uſque ad locum.

Ad quouſque reſpondentur: Hucuſque, iſtucuſque, illucuſque, hactenus, &c.

Annotatiuncula generalis.

Heic, illic, iſtic, &c. eodem modo differunt, quo pronomina, hic, iſte, ille. Hic pronomen pertinet ad primam perſonam, & me ſignificat, aut meum: aut quod eſt ubi ego ſum, vel habito, aut de quo loqueris.

Iſte refertur ad ſecundam, & ſignificat te, aut tuum: aut quod eſt ubi habitas, vel de quo loqueris

Ille ad tertiam pertinet, & neutrum prædictorum ſignificat, ſed tertium quiddam. Plautus: Quis es, quem videmus venientem, pannoſum ac ſqualidum? Illéne eſt noſter Syrus?

Heic adverbium ſignificat in loco, ubi ego ſum. Iſtic in loco ubi es tu, Illic in loco, ubi eſt de quo loquimur.

Huc, id eſt, ad hunc locum. Iſtuc, id eſt, ad iſtum locum in quo tu es, Illuc, id eſt, ad illum locum, in quo nec ego ſum, nec tu. Sic dices de aliis.

DATI-

DATIVI REGIMEN.

REGVLA I.

FIxa dabunt ternum ſubſtantivo mediante Verbo: quod per *habet* contingit ſæpè reſolvi.

Omne nomen ſubſtantivum poteſt regere dativum, mediante verbo ſubſtantivo, quod exponitur per habeo: ut, Mihi liber eſt, tibi pecunia, id eſt, ego librum habeo, tu pecuniam. Virg.

Sanctis probis pax eſt. Idem.

Ludite ſecure, quibus eſt æs ſemper in arca,

Dic etiam, Mihi bene eſt .i. bene habeo, bene valeo.

Sunt qui dicunt hujus regulæ dativum à nomine regi, mediante verbo ſubſtantivo. Alii dicunt regi ab ipſo verbo. Suum cuique relinquo judicium.

REGVLA II.

Ternum pro quarto aut ſexto cum Præpoſituris Ponimus *It clamor cœlo. Mihi filia curæ eſt. Cur tibi deſpicior? Nunc omnibus itur ad aurum.*

Dativus ponitur ſæpè pro accuſativo vel ablativo cum præpoſitione: ut, It clamor cœlo. i. ad vel in cœlum Inferretque Deos Latio. i. in Latium. Deſpicior tibi, id eſt, a te. Curritur omnibus ad aurum. i. ab omnibus. Tu es mihi viſus. Publius. Mora omnis odio eſt, ſed facit ſapientiam.

Gemini dativi.

Sunt quæ præter dativum hujus regulæ, alium admittunt dativum: ut, Filia eſt mihi curæ. Sum tibi auxilio, præſidio, conſilio, commodo. Terent. Sunt hæ tibi nuptiæ cordi? Horat. *Nec timuit ſibi ne vitio quis verteret olim.* Sic, do tibi hanc rem doti, vel dotem. Sum tibi documento, vel documentum. Plaut. Eſt ager hic nobis ſub urbe, quem dabo dotem ſorori.

REGVLA III.

Acquiſitivè ſi ponas verba, dativum His dato. Communis fermè omnibus eſto dativus.

Omne verbum acquiſitivè poſitum regere poteſt dativum rei acquirentis:

quirentis: in cujus honorem, vituperationem, utilitatem, damnum, lætitiam, jucunditatem, favorem, petitionem, ſimilitudinem aliquid fieri ſignificamus: ut, Doce mihi prolem. Cicero: Non omnibus dormio.

Virgilius:

It haſta Tago per tempus utrumque. Idem.
Centum cui templa Sabæo Thure calent.

Perſius ad Deſidem: *Tibi luditur, effluis amens,*
Contemnêre. Horatius:
Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.

Ovidius:

Caſus ubique valet, ſemper tibi pendeat hamus:
Quo minimè credis gurgite, piſcis erit.

Cum Dativo Accuſativum regentia.

Decuplicia verba dativum cum accuſativo plerunque regunt.

I. *Verba comparandi.* Comparo, compono, confero, aſſimilo, accommodo, æquo, exæquo, adæquo, poſtpono, poſthabeo, antepono, antefero: ut, Comparo Virgilium Homero, vel per ablativum cum Homero. Horatius:

Interdum vulgus rectum videt, eſt ubi peccat,
Si veteres ita miratur, laudatq; Poëtas,
Ut nihil anteferat, nihil illis comparet errat.

Cicero ad Lepidum: Hoc eſſe animo ſcito omneis ſanos, ut, mortem ſervituti anteponant. Confero te Ioanni i. comparo. Confero tibi, vel in te beneficium, id eſt, do. Confero me ad villam, id eſt, eo.

II. *Dandi vel reddendi.* Verba dandi: Do, dono, impertio vel impertior, partior, impendo, divido, diſtribuo, præbeo, lego legas, exhibeo, concedo, mutuo, commodo, fœneror, ſtipulor, adhibeo, adjicio, adjungo, admoveo, addo, & ſimilia.

Reddendi. Reddo, reſtituo, reſigno, retribuo, rependo, repono, refero, ſolvo, &c. ut. Par pari refero. Plaut. Do tibi operam, ſi quid eſt, quod me velis. Horatius:

Quis ſcit, an adjiciant hodiernæ craſtinæ vitæ
Tempora Dii ſuperi?

Dicimus, Dono tibi equum, & dono te equo. Dono te civitate, id eſt, efficio te civem. Impertio vel impertior tibi ſalutem, vel impertior te ſalute.

III. *Iubendi & Prohibendi.* Verba Iubendi: Iubeo, præcipio, mando, impero, injungo, committo, edico, &c.

Prohibendi verò, Prohibeo, nego, denego, interdico, &c. Publius: Nil peccent oculi, Si animus oculis imperet. Iubeo tibi hanc rem. Et aliquando, Iubeo te hanc rem, cum duobus accuſativis. Cicero: Non quia te aliquid juberem; ſubaudiri videtur facere. Prohi-

beo, interdico tibi domum, vel prohibeo, interdico te domo. Plaut. Damna multa mulierum me uxore prohibent. Interdico ſæpius invenies cum Dativo & Ablativo: ut, Interdico tibi domo mea. Per eoſdem caſus, & Impersonaliter lepidè loquimur. Cic. Malè rem gerentibus patriis bonis itterdici ſolet. Paſſivè dices. Interdicor aqua & igni: aut, Aqua & ignis interdicuntur mihi. Huc pertinent tempero & moderor. Plaut. Linguæ tempera. Tempero iram & ab ira. Moderor tibi & te.

IIII. *Verba nuntiandi, indicandi, declarandi.* Indico, nuntio, declaro, annuntio, insinuo, manifeſto, revelo, revolvo, recludo, refero, patefacio, aperio, monſtro, oſtendo, ſignifico, lego, interpretor, ſuggero, dico, prædico, exprimo, narro, enarro, memoro, recenſeo, repeto, recito, refero, reſpondeo, fari, loqui, &c. Indico tibi veritatem: primæ conjugationis ſecundam ſyllabam corripit. Indico ventri bellum, id eſt, denuntio: tertiæ eſt, & ſecundam producit. Dico tibi diem, id eſt, tempus conſtituo. Refero tibi hanc rem, id eſt, narro. Refero ad te i. in conſultationem fero. Quinctil. Non retulit ad matrem, non propinquos conſulit, non amicos. De his referam ad Senatum, potiùs: quam hæc referam ad Senatum. Refero tibi acceptum, id eſt, fateor me accepiſſe abs te. Cicero. Vitam acceptam refert clementiæ tuæ. Reſpondeo quæſtioni & ad quæſtionem Structuram perpendiculo, vel ad perpendiculum reſpondere oportet, id eſt, convenire.

Virgilius:

Illa ſeges demum voto reſpondet avari
Agricolæ: id eſt, ſatisfacit.

V. *Vindicandi*: Vindico, adſcribo, uſurpo, occupo, addico, acquiro, adipiſcor, &c. non idem, ſed Simile quid Significantia: ut, Vindico mihi hunc librum: Adſcribo tibi honorem.

VI. *Mittendi*: Mitto, tranſmitto tibi literas. Sæpius mitto ad te, ſcribo ad te, quam tibi, dicimus. Legavit Rex ad nos decem Oratores. Deſtino tibi literas. Promitto raro legitur: ſed propriè Significat aſſigno, delibero, conſtituo. Virg. *Me deſtinat aræ.*

VII. *Opponendi*: Oppono, objicio, offero, offundo, &c. Cicero in Saluſtium: Ego meis majoribus virtute mea præluxi: tu tuis vita, quam turpiter egiſti, magnas offudiſti tenebras, quare noli mihi antiquos viros objectare.

VIII. *Promittendi*: Spondeo, deſpondeo, promitto rogatus, polliceor ultro, pollicitor, recipio: ut, Redde quæ coram recepiſti mihi: id eſt, promiſiſti. Recipio te, notum eſt. Do tibi fidem: id eſt, ſancte promitto. Habeo fidem: id eſt, Credo.

IX. *Subjugandi*: Subjicio, ſubmitto, ſupero, debello: ut, Rex ſubjugavit ſibi hoſteis. Horatius:

Mihi res, non me rebus ſubmittere conor.

X. *Plurima verba*, de quibus non eſt certa regula, dativum & accuſativum poſtulant; ut, Minor, interminor, debeo, invideo. Plin.

Neque

Neque ego, ut multi, invideo aliis bonum, quo ipse careo. Debeo tibi vitam. Assuesco, pro assuefacio: nam alioqui solum dativum habet. Quinctilianus de puero: Non assuescat, ne dum infans quidem est, sermoni, qui dediscendus sit. Suadeo, persuadeo. Plaut. Odi ego aurum, multa multis sæpe suasit perperam. Impono urbem monti: Impono tibi, id est, decipio te. Commendo te Regi, id est, amicè committo. Commendo te apud Regem, id est, laudo. Credo, fido, confido, committo. Terent. Ah scelesta, ovem lupo commisisti. Dices etiam: Fido, confido hac re. Formido, metuo, timeo te, ne quid male mihi facias. Publ. Inimicum quamvis numilem docti est metuere, formido, metuo, timeo tibi ne quid mali contingat: ut, Metuo tibi infortunium.

Annotatiuncula generalis.

Quemadmodum dativus sæpè ponitur pro accusativo aut ablativo cum præpositione: ita vicissim quandoque accusativus aut ablativus mediante præpositione verbis adhærent loco dativi. Hinc variam constructionem multa verba sortiuntur: ut, Loquor tibi, vel ad te; vel loquor tecum. Misceo aquam vino vel cum vino: Nitor hastæ, vel hasta; vel in hastam: sed peculiare est, Nitor ad rem. Fabius: Altius ibunt, qui ad summa nituntur. Huc plurima sane pertinent verba, quæ diligenti lectione observanda, ac usu, qui ubique multum potest, discenda censeo.

VERBA DATIVVM, VT PROPRIVM CASVM, REGENTIA.

Tertius est verbis proprius natis *fore, sum, fit,*
Atque manente *facit*: poscunt hunc sæpè *per, ob, con,*
Ante, sub, inter, ad, in, tum *præ* conjuncta: quibus do
*Occurro, faveo, studeo, medeor*que & *adulor,*
Auxilior, famulor, noceo: sed dat *juvo* quartum.
Pareo, præsideo, pugna, cum *parcere, grator,*
Quæque frequenter erunt impersonalia: junge
Contingit, restat, placet, evenit, accidit, & *fit,*
Sufficit, & *constat, libet*, & *liquet*, & *dolet*: adde
His, *vacat*, & *conducit*, & *expedit*, & *licet*, atque
Convenit, & *præstat*: sed dicito *pertinet ad me.*
Attinet & *spectat*, rectè conjungimus *isti.*
Multa regunt ternū, quibus haud est regula certa.

DATI-

Dativum ut proprium casum regunt verba undevigecuplicia.

I. Composita à fore dativum sibi proprium exigunt: ut, Spero hæc mihi profore. Vtinam Iohannes adforet nobis. Cicero Sulpitio: Major mihi ratio adfore nulla potest, quam conjunctio conjunctio consuetudinis, sermonumque nostrorum.

II. Composita à sum: ut, Adsum, desum, obsum, prosum, absum, insum. Publ. Luxuriæ desunt multa, avaritiæ omnia. Asinius Pollio Cicer. Neque deesse, neque superesse Reipub icæ volo, id est, superstes esse. Supersum labori. i i est, vinco laborem. Quædam pro dativo vel accusativum vel ablativum addita præpositione sortiuntur. Dicimus enim, Adsum pugnę, adsum in pugna, vel adsum ad pugnam. Proinde puer fac memineris jam dacę annotatiunculæ

III. Composita à facio & fio, ubi facio non mutat a in i: ut, Satisfacio tibi, satisfit tibi. Malefacio, benefacio patri. Salustius: Pulchrum est benefacere Reipublicæ. Brutus Cic. Cui rei gratias vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri.

IIII. Cum præpositionibus quibusdam composita. Verba plurima cum his præpositionibus, Ob, con, ante, sub, inter, ad, in, præ, composita dativum postulant.

OB. Occumbo, obluctor, obrepo, obgannio, obmurmuro, occino, obturbo. Virg. *In utrumque paratus,*
Seu versare dolos, seu certe occumbere morti. Idem.
Genibusq; adversa obluctor arena.

CON. Condormio, consono, colludo, convivo. Commotior tibi vel tecum. Cicero: Omnis oratio moribus consonet. Terentius: Ex Andro commigravit huic viciniæ. Et nomina quædam á con composita, dativum habent: ut, Concolor corvo. Cognominis Paulo.

ANTE. Antecello, antecedo, anteeo, antesto, anteverto illi vel illum doctrina. Cic. pro Archia. Antecellere omnibus ingenii gloria contigit. Plautus, Virtus omnibus rebus antei. Terentius. Miror ubi ego huic anteverterim, id est, hanc præsserim. Sueton. in Aug. Magnificencia omneis antecessit.

SVB. Succedo tibi, subjicio, subjaceo, subsoleo: ut, Pecunia fortunæ subjacet. Virgil. *Nostris succede penatibus hospes.* Plaut. Subolet jam uxori, quod ego machinor.

INTER. Interfero, interfono, intervenio, intersum, intermisceo, intermico: ut, Lupus interve.it fabulæ. Claud. *Rutilum squammis intermicat aurum.*

AD. Aridio, acclamo, adsto, acquiesco, assideo, adhæreo, appropinquo, allabor, admolior, adigo: ut, Lucretia degit cultrum cordi. Horatius: *Parcit ob hæredu curam nunimmq; severus Assidet insano.* Virgilius: *Antiquis Curetum allabimur oris.*

IN. Impendo, insurgo, insusurro, inhio, innitor, immoror, inhæreo, insidio

insidio saxis. Cic. Omnibus, quorum mens abhorret à ratione, semper aliquis, aliis dolor, aliis terror impendet. Virgil. *Vela cadunt, remis insurgimus.* Imineo, incedo, pro invado, immitto illi, vel in illum. Ovidius:

Imminet exitio vir conjugis, illa mariti,

Cicero: In nostras fortunas imminent,

Virgilius:

Regibus in cessit magno discordia motu.

Sed incendo, & alia nonnulla ab in composita, accusativum quoque exigunt sine præpositione per regulam quintam constructionis accusativi. Intendo vires, id est, extendo. Intendo animum studiis, id est, do operam studiis. Horatius:

Invidia vel amore vigil torquebere, si non
Intendas animum studiis & rebus honestis.

PRAE. Præpondero, præniteo tibi fide. Cicer. Suis maioribus virtute præluxit. Præcurro, præeo, præcedo, præsto omnibus vel omnes. Plaut. Vestræ fortunæ meis præcedunt. Cæsar. Helvetii reliquos Gallos virtute præcedunt. Cic. Ho præstat amicitia propinquitati, quod ex propinquitate benevolentia tolli potest, ex amicitia non potest. Quinctil. Præstat ingenio alius alium.

V. Verba Accurrendi dativum habent. Pers.

Venienti occurrite morbo.

Sic obvio, obsto, obsisto, occurso. Virg.

Occursare capro, cornu ferit ille, cavete. Ovid.
Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala, per longas convaluere moras.

Obvius nomen, & obviam adverbium Similiter dativum regunt: ut, Sum tibi obvius: Venio tibi obviam. Sic prævius, Ovid.

Prævius aurora lucifer, ortus erat.

VI. Verba Favendi: ut, Faveo amico. Sic annuo, arrideo, subscribo, consentio, assentio vel assentior, hæreo, adhæreo, adstipulor, comitor, suffragor, accedo, bene volo, bene cupio, bene opto, &c. Virgil. *Iuppiter omnipotens audacibus annue cœptis.* Cicero: Senatus mihi assensus est. Assentior quandoque regit accusativum cum dativo. Cicero primo de Oratore: Cætera assentior Crasso. Idem: Quare tibi Antoni utrumque assentior. Virgilius: *Adspirat primo fortuna labori*: id est, favet, auxiliatur. Cicero: Ad hanc laudem adspirare non possunt: id est, de hac laude acquirenda, ne sperare quidem possunt. Accedo tuæ sententiæ: id est, assentior. Novum plerumque infortunium novo accedit dolori, sive ad novum dolorem: id est, adjungitur.

VII. Verba studendi, & diligentiam adhibendi: Studeo, incumbo, incubo, attendo, indulgeo, insisto, insto, inhio, insudo, invigilo, intentor, vaco, inhæreo, operam do, impendo, navo, adhibeo operam: ut, Studeo Grammaticæ; Invigilo Pecuniæ. Cicero: Quantum quisque

Reipublicæ ſtuduit, tantum mihi fuit aut amicus, aut adverſarius. Studeo, pro vehementer cupio, aut volo, regit accuſativum. Idem: Vnum ſentitis, unum omnes ſtudetis. Dicimus: Incumbo laudi, & incumbo ad vel in laudem. Tullius:

Mi Plance incumbe toto pectore ad laudem.

Idem: Incumbe per DEOS immortales in eam curam & cogitationem, quę tibi ſummam dignitatem & gloriam afferat. Illud autem Virgilii:

Incubuitq; thoro dixitq; noviſſima verba.

Pertinet ad compoſita ab in. Attende juri vel jus. Inſiſte negotio ſapienter: id eſt, da operam. Inſiſte honorum veſtigiis: id eſt, innitere. Habet etiam accuſativum.

Virgilius:

Nulli fas caſto, ſceleratum inſiſtere limen.

Inſto operi, id eſt, diligenter inſiſto. Inſto opus, id eſt, aggredior, facio opus. Tibi multa bona inſtant à me, id eſt, futura ſunt. Virgilius: *Heu quantæ miſeris cædes Laurentibus inſtant?*

Vaco pro ceſſo, aut careo, capit ablativum cum à vel ab: ut Vaco à labor, à ſtudio, id eſt, non laboro, non ſtudeo. Cicero: Vacare à culpa, magnum eſt ſolatium. Quandoque præpoſitio omittitur. Idem: Nullum eſt tempus quod juſtitia vacare debeat. Hujus conſtructiones cauſſam require in regula nona genitivi.

VIII. Medendi. Medeor, & medicor, & ſi qua ſunt his ſignificatione conformia. Virgilius.

Scribus medicantur anhelis.

Lactantius: Circumſpice conſcientiam tuam, & iniquitatem medere vulneribus. Legitur etiam utrumque cum accuſativo.

IX. Adulandi verba, Adulor, blandior, aſſentior, applaudo, lenocinor, palpor: ut, Adulor diviti, blandior matri, aſſentior nobili. Indoctis applaudit plebecula. Cic. Tibi ſervies, tibi lenocinabitur. Plautus: Obſervatote, quàm blande mulieri palpabitur. Palpo, palpas, idem quod palpor, accuſativum regit, aut dativum.

X. Verba auxiliandi. Auxilior, ſubvenio, ſuccurro, adminiculor, opitulor, patrocinor, commodo, ſubeo, proſpicio, provideo, caveo, conſulo, de quo dictum eſt latius: ut, Auxilior tibi ſubvenio pauperi. Caveo tibi, id eſt proſpicio. Lege cautum eſt, id eſt, proviſum eſt. Caveo periculum, id eſt, fugio.

Caveo te, vel à te i. providio, ne mihi noceas. Plau. Qui cavet, ne decipiatur, vix cavet, quem etiam cavet. Conducit, confert huic rei, vel ad hanc rem, id eſt, utile eſt. Iuvo accuſativum habent, olim etiam dativum.

XI. Verba famulandi: ut, Famulor diviti. Sic ancillor, ſervio, inſervio. Eraſmus: Nil magis optandum, quam ut ſacerdos immunis a conjugio, liber ac totus ſerviat Domino ſuo.

XII. Nocendi verba: Noceo, reſiſto, inimicor, reluctor, obnitor, inſidior,

insidior, obloquor, detraho, succenseo, indignor, irascor, derogo, obtracto, incommodo, officio, renitor, injurior, adversor, obsisto, obsto, renuntio, dissentio, refragor, invidio, malevolo: ut, Nocco nemini, DEVS superbis resistit.

Horatius. *Entropelus cuicunque nocere volebat, Vestimenta dabat pretiosa.*

Terent. Senex de Davo: Quem ego credo manibus pedibusque obnixè omnia facturum, magis id adeò, mihi ut incommodet, quam ut obsequatur gnato. Derogo & detraho tibi, vel de te. Cicero. Indignum est de lege aliquid derogari, aut legem abrogari. Idem. Ille in Achaia non cessat de nobis detrahere. Æmulor illi, id est invideo. Æmulor illum, id est, imitor. Illudo, insulto illi, vel illum aliquando. Lædo illi per Dativum veteres dixêre: nunc verò, lædo illum.

XIII. Verba parendi sive obediendi: Pareo, obedio, obtempero, acquiesco, morigeror, obsequor, geniculor, supplico, audio, auscultо, cedo, concedo: ut Pareo magistro, obedio patri. Tibullus.

Longa dies homini docuit parêre leones.

Audio tibi, vel audio te, id est, obedio. Cic. Si me audies, vitabis inimicitias. Audio cum dativo rarius est. Audiens dicto sæpissimè legitur: sed hic audiens nomen est, teste Diomede.

Auscultо autem pro obedio, plerunque dativum habet.

Davus apud Terentium: Nec quid agam certum est, Pamphilúmne adjutem, an auscultem seni.

Cedo, concedo tibi, id est, locum do. Ovid.

Cedit amor rebus, res age, tutus eris.

Cedunt mihi hæc bona, id est, in jus meum veniunt.

Concedo fato, id est, morior.

XIIII. Verba præsidendi: ut, Præsideo, præsum &c. Cicer. Debeo sperare, omneis DEOS, qui huic urbi præsident, mihi, ac moriar, relaturos esse gratiam.

XV. Pugnandi verba poëtice dativum regunt, apud Oratores & Historicos ablativum habent, intercedente cum, elegantissimè accusativum etiam cum præpositione in: ut, Pugno tibi, vel tecum, vel in te: Certo, digladior, concurro, congredior, &c. Virgil.

Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.

Cicero: Æquitas, temperantia, fortitudo, prudentia, virtutes omnes certant cum iniquitate, luxuria, ignavia, temeritate, cum vitiis omnibus. At rebello, repugno, & quędam alia nusquam non dativum habent. Plinius: Difficilius est voluptati repugnare quam irę. Ovid.

Ignavis precibus fortuna repugnat.

Sunt item quę accusativum habent sine prępositione: veluti, Debello, & expugno.

XVI. Verba parcendi, & veniam dandi: ut, Parco, ignosco. Pub. Bonis nocet, quisquis pepercit malis, Plaut. Stultitię adolescentięque ejus ignoscas. Ignosco potest habere accusativum cum dativo.

Idem:

Idem: nunc hoc mihi ignoſcas quæſo. Sic parco pro conſervo. Virgilius:

Multa talenta gnatis parce tuis.

Parce lachrymis, injuriæ, vindictæ, metui: id eſt, abſtine à lachrymis, ab injuria, &c. Virgil. *Parce metu*, pro metui: antiquis dativus eſt. Dicimus etiam per infinitivum, Parce lachrymari. Virg.

Parce piis ſceleratæ manus.

XVII. Verba gratulandi: ut, Gratulor & grator Poëtis, Hiſtoriciſque proprium. Ovidius:

Gratulor huic terræ, quod abeſt regionibus illis. Virgil.
Inveni germana viam, gratare ſorori.

Dicimus gratulor tibi hanc rem, hac re, de hac re. Cic. Gratulor tibi victoriam. Idem. Gratulor tibi affinitate viri medius fidius optimi. Idem. Quòd mihi de Italia gratularis, agnoſco humanitatem tuam. His cognata ſunt gaudeo gratificor, & gratum facio. Cic. Tibi gratulor, mih gaudeo.

XVIII. Quædam verba cum infinitivo perſonalia, ſine eo perſonalia (ſed rarò aliter, quàm in tertia perſona) regunt dativum: ut, Contingit, reſtat, & reliqua verſibus comprehenſa, quibus cognitis non erit labor, ſynonymorum contrariorum conſtructionem perſpicere: qualia ſunt, obtingit, obvenit, perplacet, diſplicet, ſuperat, ſupereſt, reliquum eſt, collibet, ſedet, pater, &c.

De Impersonalibus, exempla. Horatius.

Non cuivis homini contingit adire Corinthum. Ovidius.
Non vacat exiguis rebus adeſſe Iovi.

De Perſonalibus. Horatius.

Quod ſatis eſt cui contingit, nihil amplius optet. Pub.

Cui plus licet quàm par eſt, plus vult quàm licet.

Stat & præſtat, impersonalia rarò dativum habent expreſſum. Virg. *Stat caſus renovare omnes.* Saluſt. Nónne emori per virtutem præſtat, quàm vitam per dedecus amittere? Pertinet, attinet, ſpectat ad me, dicendum eſt, non autem mihi.

XIX. Multa regunt dativum, de quibus certa non conſtat regula: ut, Sto judicio. Cano receptui, ut milites à pugna redeant. Cano progreſſui, ut ad pugnam progrediantur. Intercedit mihi tecum amicitia. Dativus interdum ſolius feſtivitatis cauſſa verbis appingitur: ut, Suo ſibi hunc jugulo gladio. Horatius.

Quid mihi Celſus agit?

ACCVSATIVI REGIMINIS.

REGVLA I.

ANte volunt quartum verba infinita, ſuorum
Poſt caſum. Præ nulla Supina, Gerundia nulla
Dant caſum: dabitur verbi poſt caſus agentis,
Ni fit in V: Poſt nil caput hoc, vult mobile præ ſe.
Poſt etiam ſequitur ſua Participans bene verba.
Nam regimen fit idem, ſi ſignificatio par ſit.

Omne infinitum verbi perſonalis poteſt ante ſe regere accuſativum, poſt ſe autem caſum verbi, a quo deſcendit: ut, Hominem parere DEO, æquum eſt. Terent. Meum gnatum rumor eſt amare. Idem: Qui poſtquam audierit filio ſuo non datum iri uxorem. Cicero: Hanc ſibi rem præſidio ſperant futurum. Hic non repeto, nominativum verbi finiti, rejectis particulis quòd, ut, aut ſimili, in accuſativum ante infinitum mutari, proinde refer animum ad Syntaxin nominativi, ubi & alia de infinitivo dicta invenies.

Gerundiorum & Supinorum conſtructio.

Præ nulla ſupina, gerundia nulla, &c.) Nec ſupinum, nec gerundium regit ante ſe ullum caſum, ſed poſt ſe regit caſum verbi activæ ſignificationis: ut ſicut dicimus. Lego hiſtoriam, ita venio cauſſa legendi hiſtoriam, vado lectum hiſtoriam.

Annotatiuncula.

Caſum dico verbi activæ ſignificationis: quia ubi gerundium & ſupinum paſſivè capiuntur, non admittunt ablativum verborum paſſive ſignificantium, ſed ponuntur abſolutè, teſte Valla: ut malè dicitur, Liber eſt difficilis ad intelligendum à nobis. Non venio vapulatum à te. Omitti enim debet ablativus juxta probatorum conſuetudinem. Virg. *Alitur vitium, creſcitq; tegendo.* Idem: *Vtiq; videndo Famina* Quinctilian. Memoria excolendo, ſicut omnia alia augetur, id eſt, dum tegitur, videtur, excolitur. Refragantur Vallæ Sulpicius & Calepinus: verum ipſi exempla fingunt, nulla è doctis afferunt.

Gerundiorum caſus.

Quatuor ſunt gerundiorum caſus: nominativus in um: ut petendum:

genitivus in di, ut, petendi: accusativus in dum: ut petendum: ablativus in do: ut, petendo. Solvendo non sum: dubitari potest, inquit Valla, dativus ne sit, an ablativus: Vtcunque est, gerundia dativi casus rarissimè invenies apud probatos scriptores. Iungimus solvendo datirum. Quinct. Pauperi solvendo non sumus.

De Gerundio Nominativi casus.

Gerundium nominativi casus verbo substantivo adhæret, cum quo necessitatem quandam indicat. Iuvenal.

Vivendum est recte. Horat.

Si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi. Ovidius.

Vtendum est ætate: cito pede labitur ætas.

Cicero: Iterandum eadem ista mihi, subauditur est.

De Gerundio Genitivi casus.

Gerundia in di sæpissimè capiuntur active: ut, Caussa dicendi istuc venio, id est, ut dicam. Passive raró: ut, Misi filium Coloniam erudiendi caussa, id est, ut erudiatur. Iustinus. Athenas erudiendi gratia missus, quantò doctior majoribus suis, tantò & gratior populo fuit.

Iunguntur nominibus substantivis: amor, caussa, occasio, tempus, locus, ratio, gratia, opportunitas, & similibus: ut, Amor habendi. Caussa præcundi. Tempus jacendi. Ovidius:

Carpe cibos digitis, est quidam gestus edendi,
Ora nec immunda tota perunge manu.

Iunguntur etiam in di adjectivis, ut, Certus eundi. Peritus navigandi, Notandum est hic infinitivum pro gerundio capi, hujusmodi nominibus appositum. Virgilius:

Sed, si tantus amor, casus cognoscere nostros,
Et breviter Troiæ supremum audire laborem:
Incipiam.

Amor cognoscere, & audire, id est, cognoscendi & audiendi, sive cognoscas & audias. Ovidius de Iuventute, & Senectute.

Hæc dare consilium, pugnare paratior illa est:
Hæc ætas bellum suadet, at illa gerit.

Paratior dare consilium, id est, ad dandum consilium,
Sic pugnare, pro ad pugnandum.

Habent interim in di gerundia genitivum pro accusativo, præsertim in plurali, licet Valla neget vitio carere: ut, Composui hunc librum instituendi puerorum gratia. Plin. Cum illorum videndi gratia me in forum contulissem. Illorum, pro illos dixit.

De Gerundio Accusativi casus.

Gerundia in dum sæpissime significant active: ut, Interlegendum

hoc notavi, id est, dum legerem. Passivam significationem rarò tenent: ut, Persii carmen ad intelligendum est difficile. Ponuntur cum ad, ob, propter, ante, & inter. Virgilius: *Ante domandum Iuventus tollant animos.* Bias. Ne præceps sis ad loquendum.

De Gerundiis Ablativi casus.

Gerundia in do aliquando activè significant: ut, Hos occidendo, illos accusando totam civitatem labefactasti. Aliquando capiuntur passivè: ut, Memoria excolendo augetur. Apponuntur dictionibus quæ ablativum requirunt: ex, cum, &c. ut, Ex defendendo, quam ex accusando uberior gloria comparatur. Quinctil. Ratio recte scribendi, juncta cum loquendo est. Scribendo disces scribere.

Gerundiva nomina.

Ornatiùs per Gerundiva loquimur, quam per gerundia. Conveniunt autem gerundiva cum dictionibus per gerundia rectis, in genere, numero, & casu: ut, Causſa habendæ pecuniæ tibi famulor, per gerundium diceres, causſa habendi pecuniam. Sic per gerundium dicimus, Petendum est pacem: per gerundivum, Petenda est pax.

Gerandivorum nominum casus.

Gerundivâ in vocativo vix unquam reperiuntur.

In nominativo rara sunt absente verbo substantivo, quale est hoc Virgilii: *Volvenda dies en attulit ultrò*, id est, quæ volvitur. Gerundivorum obliquis sæpè utimur. Ovid.

Nunc fœcundus ager, pecoris nunc hora creandi,
Nunc avis in ramo tecta laremq; parat. Virgil.
Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.

De dativo. Vaco agro colendo. Vineæ pastinandæ. Nemori succidendo. De accusativo. Cic. in Catil. Vivis, & vivis non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam. De ablativo. Laboravi in colendo agro, in conficienda epistola. Cicero: Orationem autem Latinam profectò legendis nostris efficies pleniorem.

Appendix de supinis.

Supina in um apponuntur verbis aut participiis motum significantibus: ut, Eo venatum, vel clam indicantibus motum: ut, Do filiam nuptum. Plaut. Heu senex, pro vapulando hercle ego abs te mercedem petam.

Coctum ego, non vapulatum dudum conductus fui.

Horat. *Spectatum admiſſi riſum teneatis amici?*

Supina in u elegantiſſimè conſtruuntur cum adjectivis ſine ullo regimine. Plin. Accipenſer piſcis rarus inventu. Cic. Non facile eſt dictu, quantopere conciliet amicos comitas, affabilitaſque ſermonis. Ovidius.

Turpe quidem dictu, ſed ſi modò vera fatemur,
Vulgus amicitias utilitate probat.

Conſtructio Participiorum.

Poſt etiam ſequitur ſua participans, &c.) Omne participium regit poſt ſe caſum verbi ſui: ut ſicut dicimus. Amo Deum, ita amans Deum, & amaturus Deum: ut, Amor à Deo, ita amatus, & amandus à Deo: ſic ſerviens Deo, vapulans à magiſtro.

Verborum communium in us & in rus, participia regunt accuſativum patientem. In dus ablativum agentem mediante præpoſitione. In tus utrunque admittunt caſum, accuſativum in ſignificatione activa, ablativum in paſſiva.

Quando Participium Nomen fiat.

Participium tranſit in Nomen quinque modis.

Conſtructione, cum alium quàm verbum regit caſum: ut, Scitus vadorum. Acceptus tibi.

Comparatione: ut, Amans nomen eſt, cùm facit comparativum amantior.

Compoſitione, quoties aliter componitur, quàm verbum: ut, Illeſus, Innocens, nomina ſunt, quia non dicimus illædo, innoceo. Amiſſione temporis: ut, *Palleat omnis amans.* Beatus pro divite.

Amiſſione, ſignificationis: ut, Indictus, pro non dictus, quia indico minimè ſignificat non dico: ſic ingenitus, pro non genitus. Amandum pro amari dignus.

Nam regimen fit idem, &c.) Cur gerundia, ſupina, & participia, regant caſus verborum ſuorum: ratio hæc eſt: Ubi ſignificatio eſt eadem, idem erit & regimen.

Appendix.

Per eandem rationem nomina quædam pro participiis poſita verborum caſus regunt: ut, Præſcius futura. Populabundus agros. Iuſtin. Gratulabundus patriæ exſpiravit.

Item & verba neutra pro activis, habent activorum caſus: ut, Amo regit accuſativum, ergo etiam ardeo, pro vehementer amo. Virgilius: *Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexin.* Sic pereo, depereo puellam. Huc pertinent accuſativum proprii actus regentia. Veſuti, Curro longum curſum, Vivo vitam, Gaudeo gaudium. Servio miſeram ſervitutem.

ſervitutem. Cicero. Rideamus γέλωτα σαρδώνιον. i. riſum Sardonium. Iuven. *Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia vivunt.* Præterea verba ad ſenſus pertinentia ſæpe pro activis ſumuntur: ut, Vox hominem ſonat, id eſt, ſono exhibet. Olet unguenta: Oratio Demoſthenis olet lucernam. Sapit vas. Sapit adultionem.

Dicimus etiam, Pluit ſanguinem, & ſanguine, vel ſanguis pluit.

REGVLA II.

Omne dat activum, tolle *interdicere*, quartum Hoc verbum ſextum pro quarto ſæpius optat.

Omne verbum activum regit poſt ſe accuſativum rei patientis, qui in oratione paſſiva fit nominativus: ut, Amo DEVM. DEVS amatur à me. Aras terram. Terra aratur à te. Puer oſculatur matrem. Mater oſculatur à puero.

A regula excipitur interdico: quia pro accuſativo ſæpius ablativum habet, ut diximus. Potes etiam excipere jubeo, & invideo: ut, Iubeo & invideo tibi. Tu juberis & inviderís à me. At à multis paſſivis abſtinendum eſt, teſte Diomede: quia venuſtiùs per impersonale dices: Iubetur & invidetur mihi.

Annotatiuncula.

Activum verbum hic voco quod ab aliis tranſitivum dicitur, & differt à verbo activi generis. Verbum activi generis eſt, quod in o deſinens, accepta r facit ex ſe paſſivum, præter facio, cujus paſſivum eſt fio.

Verbum activum eſt, quod agere ſignificat, ſive in o ſive in or deſinat, ante ſe regens nominativum agentem, poſt ſe verò accuſativum patientem: ut, Diligo, oro, operior, criminor. Horat. *Sedulitas autem ſtultè quem diligit urget.* Idem. *Nec tardum operior, nec præcedentibus inſto.* Pertinent igitur ad hanc regulam non ſolum verba activi generis, verum etiam neutra, deponentia, & communia.

Hîc notabis obiter, quòd quæcunque neutra accuſativum patientem regunt, tertiam habent paſſivi generis perſonam, & quatuor participia: duo in ſignificatione activa: ut, ſeminans, ſeminaturus: duo in paſſiva: ut, ſeminatus, & ſeminandus.

REGVLA III.

Cœlo, rogo, doceo, germinant, ut veſtio quartos Diverſos: dices, *veniam quoque poſcimus abs te.*

Induo vestem Patrem, dic: aut *vestem induo Patri*.
Rem tibi, vel *de re te cœlo*, dicimus aptè.
Te doceo de grammatica, tu dicito parcè.

Cœlo cum *verbis rogandi, docendi, vestiendi*, regit duos accusativos pro diversis acceptos: ut, Cœlo te arcana mea. Doceo discipulos poëtim. Rogo magistrum veniam. Induo te tunicam. Sed rogandi. i. precandi, & interrogandi verba admittunt quandoque ablativum pro altero accusativorum: ut, A nemine percunctaberis ea, quæ tui non interfint: Virgil. *Ipsum obtestemur, veniamque precemur ab ipso.* Cicero: Legem sibi jurarunt innocentiæ, continentiæ, virtutum omnium, qui ab altero rationem vitæ reposcunt. Supplico semper dativum habet. Terentius: Ipsam hanc orabo, huic supplicabo.

Verba vestiendi mutant interdum accusativum personæ in dativum: ut, Induo tibi tunicam. Rei verò in ablativum: ut, Induo te tunica. Ovid. *Flumina, obliqua cinxit declivia ripa.* Personam hic voco, quidquid patitur: Rem, quod neque agit, neque patitur. Eodem plane modo variat cœlo; ut cœlo tibi consilium meum. Sed hoc ablativo rei dat præpositionem. Cicero: Bassus noster de hoc me libro cœlavit. Cœlo pro sculpo huc non pertinet, Quamvis inveniatur. Doceo te de hac re. Salust. De itinere hostium Senatum doceo. Non tamen libenter dixerem. Doceo de te hac arte. Instituo, imbuo, & instruo exigunt ablativum sine præpositione: ut, Intetexit multum, quibus moribus puerum instituis. Horatius: *Quo semel est imbuta recens, servabit odorem Testa diu.* Cato. *Si tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos Instruere.* Sed hoc pro doceo, simpliciter rarum est.

Annotatiuncula.

Dixit duos accusativos pro diversis acceptos: quia duos accusativos ad eandem rem pertinentes, aut qui significantur ad eandem rem pertinere, bene regunt alia verba: ut, Voco te hominem. Cicer. Fecit homines lupos, & leones.

APPENDIX.

Passiva verborum huc pertinentium, priore accusativo in nominativum mutato, posteriorem admittunt, qui fere est rei in animæ: ut, Rogo te veniam. Tu rogaris à me veniam. Virg. *Arma diu senior desueta trementibus ævo, Circumdat nequicquam humeris, & inutile ferrum Cingitur.*

REGULA

REGVLA IIII.

Delectat, decet, atque *juvat*, da quarto, & *oportet*.

Hæc quatuor verba, Delectat, decet, juvat, oportet, accuſativum poſt ſe cupiunt, & cum infinitivo perſonalia dicuntur, cum nominativo ante ſe, perſonalia: ut, Delectat me ſtudere, aut, Delectat me ſtudium. Decet ſacerdotem caſtè vivere, aut, Decet ſacerdotem caſta vita. Iuvat nos aſpicere arva, aut, juvat nos adſpectus arvorum. Dubium videri poteſt, an Oportet accuſativum habeat. Si enim dicas, Oportet te ire, te non regitur ab oportet: ſanè ubicunque hoc verbum perſonaliter invenitur, poſt ſe nuſquam habet accuſativum cum quo alia tria paſſim occurrunt. Horatius: *Quem res plus nimio delectavêre ſecunda Mutatæ quatient.* Idem: *Parvum parva decent.* Ovidius: *Scilicet interdum miſcentur triſtia lætis: Nec populum toto pectore feſta juvant.* Dedecet, offendit, lædit, & alia nonnulla cum infinitivo perſonalium quoque naturam accipiunt ut, Indulgere Baccho offendit cerebrum. Ant. qui decet ponebant cum dativo.

REGVLA V.

Compoſitum quandoque dabit ſibi præpoſituræ
Caſum: quocirca quartum ſextumque dat *exit*.
Sæpè quidem docti repetunt bene præpoſituram.

Verbum compoſitæ figuræ regit aliquando caſum præpoſitionis cum qua componitur: ut, Adeo Petrum. Circumſiſtimus magiſtrum. Plaut. Me miſeram ad hunc modum, decies die uno ſæpe extiudit ædibus. Horatius: *DEVS immortalis haberi Dum cupit Empedocles ardentem frigidus Ætnam Inſilvit.*

Idem. *Hæres*
Hæredem alterius, velut undæ ſupervenit undam.

Dicimus Exeo, & egredior domo, vel domum: quia è, ex, & extra in compoſitione idem valent. Sæpè præpoſitio repetitur: ut, Egredior è templo. Cicero: Extra cancellos egredi conabor. Terent. In amore hæc omnia inſunt vitia, injuriæ, ſuſpitiones, inimicitiæ, induciæ, bellum, pax rurſum. Verum nequis in repetitione Præpoſitionis Pleonaſmum committi putet, ſequens notanda eſt regula.

Æquivalens geminis, harum ſi jungitur uni
Dictio, pro reliqua tantummodo debet haberi.

Quoties dictio æquivalet duabus dictionibus in ſignificando, ſi ipſi altera illarum jungatur, capitur ſolum pro reliqua: ut, Inſum in

lectione, id est, sum in lectione. Opusculum significat parvum opus, ac si parvum apponatur: habetur pro primitivo. Cicero in Parad. Accipies igitur hoc parvum opusculum. Sed hoc modo diminutivis utimur ob vehementiorem rei depressionem. Huc non respexerunt, Lanciloctus, Perotus & Bergomates, qui negant, nemo idem significare quod nullus homo, quia Livius superflue dixisset. Nemo hominum, & Terent. Hominem callidiorem vidi neminem, quàm Phormionem. Sed certè in his, & similibus, nemo solùm pro nullus ponitur. Quòd verò idem Livius ait: Nemo Deorum, & Virg. *Turne, quod optandi Divûm promittere nemo.*

Auderet, volvenda dies en attulit ultro, tolerabilis ἀχυρολογια est, teste Servio. Ipsa autem Etymologia indicat nemo ad hominem peculiariter pertinere: constat enim à ne & homo, ut cum Servio Pompeius Festus testatur.

REGVLA VI.

Quam poscendo *diu*, quartum vel ponito sextum,
Cum quovis verbo: secus ablativus adesto.

Omne verbum regere potest accusativum vel ablativum temporis sine præpositione, aut accusativum cum præpositione, ubi quæstio fieret per quàm diu, & quam dudum, aut per quàm pridem de longiori tempore quæreris: Quam diu habitasti Lutetiæ? Treis annos vel tribus annis, vel per treis annos. Quamdudum obiit pater tuus? Abhinc treis dies, vel tribus diebus. Cic. ad Atticum. Quod quæris, quamdiu hic? paucos dies: sed certum non habeo. Virg. *Nocles atque dies patet atri janua Ditis.* Cicero: Tenuisti provinciam per decem annos. Suet. de Caligula. Vixit annis XXVIII. imperavit triennio, & decem mensibus diebusque octo. Venustius tamen tempus continuum per accusativum effertur. Plaut. Quasi claudus sutor domi sedet totos dies.

Secus ablativus adesto.) At quæstione facta per quando, aut quanto tempore, pro intra quantum tempus, solus ablativus datur: ut, Quando venisti? Hora tertia. Ovid. *Mense malus. Malo nubere vulgus ait.* Quanto tempore hæc scripsisti? Tribus horis. Ovid. *Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat Jupiter, exiguo tempore inermis erit.* Id est, intra exiguum tempus.

REGVLA VII.

Quantum sit *spatium*, quarto, vel dicito sexto.
At ubi quid factum, sexto tantummodo prome.

Verbum

Verbum eundi & diſtandi, regit accuſativum vel ablativum diſtantiæ aut ſpatii: ut, Ambulavi ſeptem milia, vel milibus. Colonia abeſt hinc iter, vel itinere quatuor dierum. Plaut. Euclio. Si hercle tu ex iſthoc loco digitum tranſverſum, aut unguem latum exceſſeris, continuò hercle ego te dedam diſcipulam cruci.

Annotatiuncula.

Diſtantiæ caſus aliquando ſubauditur. Cicer. Nos properamus in caſtra, quæ aberant bidui. Cum dicimus, Ivi duo millia, ſubauditur genitivus paſſuum, quia miliare continet propriè mille paſſus. Continet autem paſſus quinque pedes. Mart.

Te tamen ut videam, duo millia non piget ire,
Ut te non videam, quatuor ire piget.

Aſt ubi quid factum, ſexto, &c.) Vbi quid factum ſit, eloquemur ſolum per ablativum: ut, Captus eſt latro ſexto ab urbe lapide: non ſextum lapidem. Sed opus eſt ut nomen diſtantiæ ſit, alioqui præpoſitio adderetur: ut, Iohannes Baptiſta decollatus eſt in Carcere.

REGIMINIS ABLATIVI.

REGVLA I.

NAtura faciens regitur ſine Præpoſitura,
In ſexto à verbis permultis, mobilibuſque,
Sic dabis efficiens quodcunque modo bene poſſit
Hoc *per, præ, propter* referare: *Pudore tacemus,*
Te virtute colo, Tardus ſenio, Gravis ære,
Rex dono CHRISTI, Divino numine præſul.

Omnia ferè verba, & plurima adjectiva regere poſſunt ablativum cauſſæ efficientis, præcipuè naturalis & internæ: qui ablativus declaratur per præpoſitionem per, vel præ, vel propter. Exempla de verbis. Taceo pudore. Rubeſco ignorantia. Hic ſtupet vitio. Pingueſcit glis ſomno. Feci amore tui; id eſt, propter pudorem, ignorantiam, &c. aut præ pudore, &c. Cic. ad Pætum: Mirificè capior facetiis maxime noſtratibus. Ambroſ. Peccator quamvis foris abundet, & deliciis fluat, odoribus fragret, in amaritudine animæ ſuæ vitam exigit. Horatius:

Hic murus aheneus eſto,
Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa. Idem.
Imberbis juvenis, tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis, canibuſque, & aprici Gramine campi.

Exempla de adjectivis: Pallidus morte. Albus frigore. Tardus senio. Gravis ære. Superbus honore, id est, propter mortem, frigus, &c. Plin. Vtica Catonis morte nobilis. Quinct. Aristotelem dubito an scientia rerum, an scriptorum copia, an eloquendi suavitate, an inventionum acumine, an varietate operum clariorem putem.

Quædam substantiva: ut dignitatum nomina regunt ablativum efficientis. ut, DEI gratia Rex, Divino auxilio Papa.

REGVLA II.

Materies, ex qua, rarò sine Præpositura
Ponitur: ut, *Fulvo nummos cudit faber auro.*

Materia, ex qua aliquid fit, in ablativo exprimitur sæpius cum præpositione de, è vel ex: ut, Faber facit ex auro calicem. Homo factus est de limo terræ. Aliquando præpositio subauditur, sed ferè apud poëtas: ut apud Virgilium. *Ære cavo clypeus.* Idem: *Sectaq; intexunt abiete costas.* Idem: *Viminibus, molliq; paras detexere junco.*

REGVLA III.

Materiam, circa quam proprietas habet esse,
Mobile cum verbo sexto capit: *Auctus honore,*
Lacteque distentus, sic adjectiva dabuntur
Plurima, cum verbis, *fungor, vescor, fruor, utor,*
Victito, fraudo, beo, dono, afficior, colo, sterno
Cum multis junges, quæ prosa recludet abundè.

Plurima adjectiva & verba regunt in ablativo materiam, circa quam proprietas versatur. De adjectivis: ut, Auctus muneribus. Vber distentum lacte. Duplex auro. Vir duplex animo. Præditus virtute. Cic. in Verrem. Homo singulari cupiditate, audacia, scelere præditus. Lentus gradu. Dulcis eloquio. Benignus natura. Promptus lingua. Tardus manu. Licet hic sit materia, cui quid inhæret, tamen dici quoque potest materia circa quam sit aliquid.

Exempla de verbis. Fungor, defungor magistratu. Vescor carne. Fruor amici conspectu. Vtor, abutor nummo. Victito lacte. Fraudo te jure. Beo te divitiis. Dono te equo. Afficio te honore. Colo te modico munere. Sterno lectum tapetis. Prosequor te laude, id est, laudo te. Sic prosequor te odio, amore, benevolentia, &c. Pascor herbis, passivi generis est: Pascor herbas, deponens est. Dignor te laude, id est, dignum judico, Virgilius:

Hand

Haud equidem tali me dignor honore. Mutat aurea areis. Horatius: *Diruit, aedificat, mutat quadrata rotundis.* Tempero me vino, vel à vino: Conficior mœrore, senectute, tristitiâ. Fruſtro aut fruſtror te ſpe, i. decipio. Fruſtror expenſas, fruſtra ago. Multa tam nomina, quam verba huc referri poſſent, quibus ex ordine inſtituto, nona in conſtructione genitivi data eſt regula. Fungor, veſtor, fruor, utor inveniuntur etiam cum accuſativo. De impertior & dono, latius in Dativo dictum eſt.

REGVLA IIII.

Forma, Moduſve datur per caſum ritè Latinum.

Nomen formæ vel modi, regitur in ablativo à verbo, & adjectivo nomine, aliquando etiam à ſubſtantivo, quotieſcunque apta fient interrogatio per quomodo: ut ſi quis quærat. Quomodo cantabimus? aptè reſpondebis, Summiſſa voce, gravi accentu. Sic, Adſpicio te torvis oculis. Facies miris modis pallida. Ovidius: *Tres ſumus imbelles numero.* Nomine Petrus. Cognomine Paulus. Nomine Grammaticus. Re Barbarus. Præceptor conſiliis. Rex titulo. Virgilius: *Troianus origine Cæſar.* Non injuria id feci. More meo docet. Iure meo hoc mihi vindico. Recito dulci prolatione.

REGVLA V.

Mobile vel verbum menſuram dat ſibi quarto, Vel ſexto; *longus treis ulnas, vel tribus ulnis.*

Adjectivum nomen vel verbum regit menſure nomen in accuſativo vel ablativo: ut, Hic pannus eſt longus treis ulnas, vel tribus ulnis. Plin. de Babylone: Muris ducentos pedes altis quinquagenos latis. Plaut. Comeſſe panem treis pedes latum potes. Inſacris. Erat autem Ninive civitas magna itinere trium dierum. Perſ. *Nugarus cum tibi calve Pingus aquaticulus propenſo ſeſquipede exſtet.*

REGVLA VI.

Menſuram exceſſus verbum, vel mobile ſexto Optat: ut *Excedo digito, pede longior uno.*

Dictio ſignificans exceſſum regit ablativum, qui ſignificat exceſſus quantitatem certam, vel incertam: ut, Sum te longitur capite. Hoc lignum excedit illud digito. Sum te modico doctior, multi fortior. Iuvenalis de Pygmæis:

Tota cohors pede non eſt altior uno.

REG

REGVLA VII.

Paſſivis ſextum dabimus cum Præpoſitura *A* vel *ab*. Accipiens ſic do, *diſtans*, *removenſque*. Sic *alius* ponas, & quæ conformia noris.

Omne verbum paſſivum poteſt regere poſt ſe ablativum, mediante præpoſitione à, vel ab: ut, Amor à Petro. Liber legitur a magiſtro. Vapulas à præceptore. Infans oſculatur à matre. Horat.

Laudatur ab hu, culpatur ab illis.

Quinct. Fabricius ſe reſpondit, a cive ſpoliari malle, quam ad hoſte venire

Annotatiuncula de conſtructione imperſonalium in tur. Paſſivum verbum hic voco non ſolum quod eſt paſſivi generis, ſed quodcunque pati ſignificat, ſive in o, ſive in or deſinat. Et adduntur paſſivæ vocis imperſonalia, licet activè ſignificent, quæ præter ablativum, poſt ſe regunt caſum verborum ſuorum: ut, Tibi reclamatur ab omnibus. Cicero: Nihil eſt a me inſervitum tempori. Sed cavendum, ne eis quæ veniunt ab activis & a neutris accuſativum regentibus, accuſativum, apponas: non enim ſic loquerer. A me legitur Matthæum. A te aratur terram: ſed perſonaliter. A me legitur Matthæus: vel, Lego Matthæum. A te aratur terra, vel Tu aras terram.

Accipiens ſic do, diſtans, removenſque.) Verba accipiendi, diſtandi, vel removendi regunt ablativum cum præpoſitione a vel ab.

Accipiendi: ut, Accipio, recipio, audio, diſco, quæro, habeo, intelligo, conduco, ſpero, expecto, naſcor, &c. Binas a te recepi literas. Terent. Diſce ab his, qui verè ſciunt. Publ. Ab alio exſpectes, alteri quod feceris. Tacitus: Naſci a Principibus fortuitum eſt. Fœnero vel fœneror tibi, id eſt, pecuniam ad uſuram do. Fœnero vel fœneror abs te, id eſt, ad uſuram accipio, contra Vallam, teſte Mancinello.

Diſtandi & removendi: ut, Diſto, differo, abſum, abeo, recedo, abhorreo, alieno, amolior, divido, ſegrego, arceo, averto, autero, &c. ut, Longe diſtat a nobis India. Abſum ab Italia. Sueton. Nec abhorret a veritate. Horreo, abhorreo hanc rem. i. abominor, execror, aut formido. Auſer a nobis DOMINE iniquitates. Averte iram tuam a nobis. Superſedeo ſæpius legitur cum ablativo, quam accuſativo. Cic. Supertſedeas hoc labore itineris.

Annotatiuncula generalis.

Verbis hujus regulæ aliquando datur ablativus omiſſa præpoſitione. Suet. in Domitiano. Philoſophos omnes urbe, Italiaque ſubmovit. Horatius:

Aliorum opprobria ſæpè abſterrent vitiis. Idem:
Vivere ſi rectè neſcis, diſcede peritis.

Sic alius

Sic alius ponas.) Quædam adjectiva regunt ablativum cum a vel ab: ut, Alius ab illo: ſic alter, diverſus, &c. Primus a Rege. Secundus a Principe. Integer a vitiis. Caſtus a Venereis. Romulus oriundus eſt Troia, vel à Troia. De vacuus & aliis quibuſdam dictum eſt in conſtructione genitivi.

REGVLA VIII.

Inſtrumenta dabis ſextis, ſine Præpoſitura.

Quodvis verbum poteſt regere inſtrumentum in ablativo, cui nullo modo addi poteſt præpoſitio: ut, Scindo panem cultro. Cædo ſecula. Impuli te pugno. Poto te ſtricto gladio.

Concordia res parvæ creſcunt, diſcordia maximè dilabuntur.

Horat. *Reges dicuntur magnis urgere culullis.*
Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant. Virgil.
Nullus ubique poteſt felici ludere dextra.

Annotatiuncula.

Vbi non inſtrumentum ſignificamus, ſed comitem, quem modum actionis vocant, licet præpoſitionem addere, teſte Valla: ut, Acceptus eſt a nobis cum honore. Magna cum benevolentia ſcripſit. Cum mira affabilitate me allocutus eſt.

REGVLA IX.

Absque regente duos ſextos bene pone ſequelæ, *Diſcunt diſcipuli me præceptor docente.*

Quoties duę orationes nominativi, & verbi ſic ſe habent, ut alteri opponatur talis particula, dum, quando, poſt quam, aut ſimilis, lepidè priorem mutamus in duos ablativos, qui non reguntur, ſed ponuntur abſolutè, ut, pro, Dum magiſter legit, pueri ſcribunt, elegantèr dicitur: Magiſtro legente, pueri ſcribunt. Sic. Magi apertis theſauris obtulerunt munera.

Auguſto regnante natus eſt CHRISTVS. Tyberio imperante crucifixus. Terentius: Me impulſore non fecit. Horat. de Senec.

Laudatur temporis acti ſe puero.

Id eſt, cum ipſe eſſet puer.

Annotatiuncula.

Dicitur ablativus ſequelę ſive conſequentię, quia aliquid ex alio denotatur ſequi: ut, Sole lucente, evaneſcunt tenebræ. Dicitur abſolutus, quia non regitur.

GRAM-

GRAMMATICÆ DESPAVTERIANÆ,

De ordine declarationis Grammaticæ, & *De Syntaxi Reciprocorum*,

LIBER NONVS.

ORDO GRAMMATICAE DECLARATIONIS.

OPtandi debent Adverbia ſive vocandi,
Sumere principium: velut Interjectio ſæpè.
Ecce, *age*, & *heus*. Poſt hæc, caſum decet addere quintum.
Hinc rectum ſequitur verbum. Tibi ſit generalis
Regula: Quæ à tergo regitur, vult dictio cuncta
Poſtponi: Si quid declarat, juris idem ſit,
Si quid ſit tacitè poſitum, ſupplere jubebo.

Regulæ in ordine Grammaticæ declarationis obſervandæ ſunt ſeptem:

I. Excitandi particulæ: ut Adverbia optandi, vocandi, demonſtrandi, hortandi, & reſpondendi: & Interjectiones plerunque ſumunt principium in ordine Grammaticæ declarationis.

II. Poſt hæc ſequitur Vocativus.

III. Poſt Vocativum ſequitur Nominativus à fronte verbi rectus.

IIII. Poſt Nominativum ſequitur Verbum perſonale, finiti modi. Semper intelligo ſi ſit in oratione: nam ſi hæc abfuerint ab perſona'i inciperemus: ut, Tædet animam meam vitæ meæ.

V. Dictio recta à tergo ſequitur dictionem regentem. Itaque poſt verbum perſonale aliquando ſequitur nominativus: ut, Sum homo: Aut genitivus: ut, Miſerere mei: Aut dativus: ut, Servio DEO: Aut accuſativus: ut, Amo DEVM: vel ablativus: ut, Careo nummis.

VI. Ded

VI. Declarans declarato poſtponitur, ut adjectivum ſubſtantivo, adverbium verbo, infinitivus finito. Item infinitivus, & ſupinum, & gerundium poſtponitur adjectivo: ut, Certus mori, aut moriendi, Turpe dictu. Præpoſitio cum ſuo caſu poſtponitur verbo per hanc regulam: quia ipſa cum caſu declarat ſignificationem verbi: ut, Vado ad forum.

VII. In declaratione orationis diligenter videndum eſt, an aliquid ſubauditur: quia hoc ſuppleri debet: ut, Miſeram me vereor. Subauditur ô, vel heu. Vnde mihi lapidem: Habræi ſunt & ego.

Sex à dictis regulis exceptiones.

Quod rogat, atque refert, & habet quod vim refe- (rētis,
Vt, quod verba petit ſemper duo, dū, quia, donec:
Atque negans præit, ob logicam mutabitur ordo.
Præcedens ſemper præponitur & referenti.

I. Interrogativum ſemper præcedit: ideo ab obliquo, vel adverbio ſæpè inchoamus ordinem: ut, Quem quæritis? Vbi vidiſtis hominem? Quem tædet vitæ?

II. Nomen relativum, & hinc adverbium præcedit dictionem a qua regitur: ut, Hic eſt, quem videre cupivi. Vidi campum, ubi Adam habitavit. Virgilius: *O terque, quaterq; beati, Queis ante ora patrum, Troiæ ſub mœnibus altis Contigit oppetere.*

III. Dictiones vim relativam habentes, ut quæ ad ſenſus perfectionem plura verba petunt, debent in declaratione Grammaticè præcedere. Tales dictiones ſunt nomina, vel adverbia infinita. Cùm, deinde, deinceps, Sic, Sicut, Sicuti, dum, quando, quia, quoniam, licet, poſtquam, quam, quamvis, & Similia his quam plurima.

IIII. Dictio negativa debet præcedere: ut, Nequiquam faciam. Neminem video. Adverbium prohibendi, etiam negandi vim habet, ergo præcedit: ut, Ne feceris.

V. Propter Dialecticorum præcepta oportet interdum contra dictas regulas parteis orationis ordinare: ut, Cuique homini anima eſt. Aliquo homine ditior ſum. Hominem cognoſco, & Similia, quæ tamen à doctis interim ſpernuntur. Sonorum alius vox, alius non vox.

VI. Relativum neceſſario poſtponitur antecedenti: ideo obliquis contra dictas regulas aliquando præponitur nominativo, aut verbo: ut, Ciceronis indiget ſuus filius. Patrem ſequitur ſua proles.

DE

DE RECIPROCIS.

RECIPROCVM, eſt relativum reflexivum, quod ad id, unde prodiit, revertitur, ut primitivum ſui, & derivativum ſuus, velut, Iſte amat ſe. Ecce hic amor reflectitur ad amantem. Sic. Iſte diligit filium ſuum. Hîc dilectio tendit ad rem diligentis. Vt autem facilè pateat ad Reciprocorum notitiam inter, ante omnia, diligenter conſiderandum eſt principale ſuppoſitum, ad quod fieri debet reciprocatio: ut, Superbus eſt ſui laudatur. Publ. Avarus ipſe miſeriæ cauſſa eſt ſuæ. Expectat te Iohannes ut ſe juves: principale ſuppoſitum eſt Iohannes. Sic in omnibus orationibus de ut, & ne, principale ſuppoſitum eſt ſuppoſitum prioris orationis: veluti, Magiſter præcepit, ut ad ſe venirem. Iohannes timet, ne ſibi noceam. Iohãnes diligit Petrum, & fratrem ſuum: de fratre Iohannis intelligitur. Iohannes diligit Petrum, & fratrem ejus: de fratre Petri intelligitur: Quia hic ad obliquum, illic ad principale ſuppoſitum fit relatio. Ideo in Evangelio bene dicitur: Surgens, accepit Puerum, & Matrem Ejus, in nocte. Et vocabis Nomen Ejus IESVM: ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Eorum dixit, non ſuis, ne de peccatis IESV, quæ nulla fuere, loqui videatur. Vertit autem interpres eorum, pro ejus. MATTHAEVS enim Græcus pluralem genitivum αὐτῶν habet.

ANNOTATIVNCVLA.

In Reciprocis multi errarunt, aut ipſis ex induſtria abuſi ſunt: ut Laurentius Valla oſtendit: ſed cautè videndum eſt ad quid fiat relatio, ne non illi, ſed noſtra erret cenſura. Vt apud Horatium:

Aut famam ſequere, aut ſibi convenientia finge.

Georgius Valla vult, ſibi, pro ei, poni: quod verum non eſt, quia ſibi ad famam non refertur. Sed ſenſus eſt, finge convenientia ſibi; id eſt, eâ quæ ſibi ipſis non adverſentur, verùm inter ſe aptè cohæreant: ne monſtrum naſcatur tale, ut nec pes, nec caput, uni reddatur formæ.

FINIS.